

ACC. N:R M. 14349: 1-93

Landskap: *Estland* Upptecknare: *Herbert Salu*
Härad: Berättare:
Socken: Berättarens yrke:
Uppteckningsår: *1949* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

*Frivri och bröllopsleder.
(översättn. av en del uppteckn. i
M. 11653; motsvarar tröl. sid. 1-149.)*

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 14349: /

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

De unga kände varandra redan innan giftermålet, men det kunde också förekomma att en flicka blev bortgift mot sin vilja. Vägrade hon, blev hon piskad. Detta har jag själv en gång varit med om. Flickans fästman var ortodox och revolutionär och hennes föräldrar ville inte ha honom till måg. Han hade varit på kejsarens mottagning och där blivit arresterad och suttit fängslad i två veckor. Föräldrarna utsåg då en ny fästman åt henne och denna kände flickan ej alls. Detta förlovade par talade ej med varandra, inte ens under bröllophögtidligheterna. Flickan låg i sängen och grät, men fadern gick då och slog till henne två gånger med en piska. Den utsedde maken var inte rik, men att flickan tvingades till detta giftermål, berodde helt på att fadern var emot den ortodoxe ynglingen som flickan ville ha. Fadern hade också fler döttrar och alla skulle giftas bort.

När någon främmande friare kom, låg avgörandet helt hos föräldrarna. I Tarvastu sn. ansågs en flicka vara vacker, om hon var tjock. En bondhustru skulle vara tjock. Kvinnorna drack därför mycket öl. Förmögenheten var också en avgörande faktor. Man kunde även taga sig hustru från någon annan socken. Min systers man var från Holstre sn. - och det är ju ganska långt borta. En friare gick dit där han visste det fanns vackra och förmögna flickor. En "mulk" (invånare av Viljandi län)

ACC. N:R M. 14349:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skulle alltid gifta sig med en "mulk".

Det hände att föräldrar satte sig emot sina barns gifter-
mål särskilt av religiösa skäl. Men flickorna brydde sig inte
alltid om vad föräldrarna tyckte utan gifte sig ändå.

Det fanns även äktenskapsförmedlare: gamla kvinnor gick
omkring i byn och prisade resp. flickan eller ynglingen.

Någon gång kom en helt främmande friare, med tarvastu
dräkt och tarvastu hatt på huvudet. Han hade då en böneman
med sig. Flickan det gällde gömde sig då i ett annat rum. De
främmande männen sa: "Vi ha tappat en höna". De hade brännvin
och konfekt med sig. Om frieriet togs emot, vankades det mat.
Togs det däremot inte emot, släpptes männen inte in.

Friarefärden skedde till häst. Några gåvor hade man måtte
med sig.

Angående flickans hemgift hade man inte någon överenskom-
melse. Föräldrarna lämnade vad som var möjligt. Mest var det
djur som häst, ko, någon får, men även pengar.

Före bröllopet hade flickan mycket att göra med att sy
och sticka. Min syster hade redan tidigt allting färdigt.
Före bröllopet fördes hemgiften till det nya hemmet. När
bröllopsfesten var över, flyttade de ^{de} unga ihop. Festen hölls
på två olika håll - hos flickans föräldrar och hos brudgummens.
Från kyrkan gick man först till flickans hem.

ACC. N:R M. 14349:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

När brudparet kom ut från kyrkan, hade äreportar rests på vägen. När bröllopsföljet gick igenom, krävdes det på brännvin. Gav de inget, blev de inte släppta igenom. Det var byns ynglingar, som hade rest portarna. Vanligen stod äreportarna i närheten av hemmet. Vakter hade satts ut vid dem. På några ställen brukade man sätta upp portarna vid bygränsen. Senare gick bröllopsföljet till brudgummens hem, där festen fortsatte. Bruden var med och hon blev nu boende hos sin man.

Bröllopfärden var mycket trevlig - det skulle gå med högsta möjliga fart. Till bröllopet inbjöds släktingar och grannen, ^{är} men även några oinbjudna infann sig.

Man samlade in pengar, när huven sattes på bruden. Samtidigt bands förklädet på bruden. Då började man med insamlandet. Man hade en tallrik på bordet och någon släkting gav först en stötter summa och därefter gav de andra gästerna sina bidrag. Några lämnade av ren högfärd ganska stora summor.

Alla gästerna var tillsammans utan ^{dem} vid dansen, då de unga var ~~en~~ ^{en} för sig själva. Under dansen togs kransen av bruden och huven sattes på. Då sjöng och dansade man. Likadant var det hos ryssarna i de ryska byarna.

Man hade med sig förning till bröllopet: kakor, en höna eller kalvkött och vetebröd.

ACC. NR M. 14349: 4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Huvan var den gifta kvinnans kännetecken. Flickorna hade en krans på huvudet. Förklädet bars endast av gifta kvinnor.

Brudgum^{en} var den förste, som dansade med bruden.

På kvällen, när man skulle lägga sig, försökte man smussla in ärter i sängarna. När brudparet lade sig, skulle kvinnorna närvara. Samma var förhållandet i Ryssland.

y

2?
3?
Före frieriet skulle några förmedlare hjälpa till. Det var några gamla gummor eller gubbar som gick omkring och talade väl om det unga paret ifråga.

En friare skulle ha brännvin med sig och en annan man som bönenman. Om det var längre väg dit de skulle så gick de till häst. Några gåvor hade de inte med sig. De gick in i flickans hem och skämtade eller sa att de hade tappat något föremål, men jag har inte hört att flickan gått och gömt sig i något annat rum. Om föräldrarna hade något emot friaren, skickades han tillbaka,. En annan gång var det flickan som inte ville ha friaren som kommit. Hemgift fick flickan så mycket som föräldrarna hade råd till. Vanligen var det djur, någon lämnade även pengar eller en del av gården. Före vigseln var det bekant, hur mycket flickan skulle få i hemgift.

Utstyrseln sydde flickan själv eller också lät ^{hon} sy den. Grannarna kunde även gratis hjälpa henne. Före bröllopet gick flickan omkring i byn och samlade ull. Hån gick ensam och i utbyte mot ullen lämnade hon brännvin.

När bröllopsföljet kom från kyrkan eller gick från brudens hem till brudgummens, så hade man satt upp hinder på vägarna, t.ex. några träd. Det var två man som höll trädstammen tvärs över vägen. Man skulle lämna brännvin till ~~de~~

1 2
3 4

ACC. N:R M. 14349:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dem för att släppas igenom.

När man kommit så långt att kransen tagits av bruden och huvan satts på , då, mitt i natten, fördes bruden till brudgummens hem. Det var brudgummen själv som ~~förde~~ bruden och hennes kista fördes efter dem. Brudens bekanta stannade i hennes föräldra~~hem~~ ^{tid} nästa dag, då de gick till brudgummens hem. De kunde även ha med sig brudens kista, som då kördes av brudens bror eller någon släkting.

Pengar insamlades, när man skålade med brudparet. Detta ~~skedde~~ då man dansat av brudens krans och satt på henne huvan. Varje gäst lämnade så mycket han ville. Pengarna lades på en tallrik på bordet. Den som skålade med brudparet, lämnade pengar.

På hemvägen från kyrkan kördes mycket fort. Alla deltog i kappkörningen. Brudparet satt i den första släden. Man försökte röva bort bruden. I Läänemaa var det sed att sätta förkläde på bruden. Jag har en bror i Läänemaa och där har jag sett detta. Men där samlades inte in pengar den gången.

Man tog med sig mat till bröllopet - kött och vetebröd.

^{En}
~~Och~~ det samlades in pengar, så lämnade var och en så mycket han ville.

2 2
3 2
ACC. N:R M. 14349:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Någon gång hände det att föräldrarna inte tyckte om
sin sons eller dotters utvalde och då blev det inget gifter-
mål av.

2?
3?
ACC. NR M. 14349:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Så länge jag minns, ha de unga känt varandra innan giftermålet. Det har då inte längre varit brukligt att gifta sig med en okänd. Men längre tillbaka har detta förekommit.

Det hände inte ofta, att föräldrar hindrade sina barns giftermål. Jag minns ett fall, där sonen var allt för ung men senare gifte han sig ändå med samma flicka. Tidigare har också "förmedlare" av frieri förekommit, men inte under min tid.

Flickans närmaste bekanta kallades samman i hennes hem och fästmannen kom dit med sina bekanta på en 2-3 hästar och så hölls förlovningsfest. En av männen kallades böneman.

Vid färden till kyrkan åkte bönemannen först och sedan kom brudparet. Bönemannen skulle vara en släkting till brudgummen. Bruden hade vid bröllopet en liknande funktionär som kallades sidokvinna - det var en släkting till bruden. Till förlovningsfesten hade brudgummen brännvin med sig. Det fanns olika sorters brännvin. Inga gåvor lämnades till fästmän. Men bönemannen fick ett par vantar. På krumträet till fästmannens häst bands ett band. Vanligen förekom ingen kyrklig förlovningsfest.

Jag har hört, att flickan förr i tiden brukade gömma sig när friaren kom. Bönemannen skulle då söka efter henne. Då han kom in, sa han: "En duva har flugit bort och jag såg hur

2?
3 2.
ACC. N:R M. 14349:9

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

den flög in i detta hus." Och så sökte man. På min tid har det inte förekommit att en friare skickats tillbaka, men förr kände det hända. Då kunde en friare besöka flera ställen på en kväll. P

Pengar samlades in under bröllopfesten - den var en lördagskväll. Man samlade dem i ett förkläde. Först lämnade bruden och brudgummen pengar, sedan de andra bröllopgästerna. Allt detta hände i äldre tider. Man bestämde en viss summa, som man ville samla ihop - t.ex. 100 eller 200 rubel. Man kunde även samla in pengarna på en tallrik och sedan gick denna runt tills den blivit fylld. När en av tärnorna lämnade pengar, sade man: "Tärnorna vinner!", och när en ~~av~~ av brudgummens uppvaktning lämnade ett bidrag, sade man: "Brudsvänner-
na vinner!" Men om det var någon av de oinbjudna som lämnade pengar, sade man: "De oinbjudna vinner!" Om brudens och brudgummens föräldrar levde, så var de bland de första, som lämnade pengar. I min tid samlade man in pengar på en tallrik, men under mina föräldrars tid så var det ännu i förklädet. Min mor hade kvar det förkläde i vilket man samlade in pengar på hennes bröllop. Seden kallades att "lappa förkläde".

Förr i tiden gick fästmän runt i byn och tiggde. En gång kom en fåstmö och tiggde hos oss och far lämnade pengar och ull. Det var för c:a 60-70 år sedan. Hon hade med sig av

friarebrännvinet och lämnade detta i utbyte. Detta bjöds till mig också - men jag var ju barn då.

Hemgiften var inte fastställd före giftermålet. Bruden hade mycket arbete med att förfärdiga sina kläder och gåvorna till bröllopsfolket. Vi hade medhjälpare som fick betalt. Det tillverkades så mycket kläder att det räckte för hela livet. Klädkistan fördes till brudgummens hem under bröllopfesten. Kistan försådes med häst och vagn och kor och får fick gå efter. Ibland fördes den dit några dar i förväg.

Bruden gick till brudgummen under bröllopfesten. Festligheter^{na} höll på ett par dagar på bägge ställena. Under tiden brukade man köra ~~köra~~ bort till något värdshus för att dansa och sedan återkomma till bröllophuset.

Man brukade resa en äreport vid grinden till bröllophuset. Här stod ett bord med tomma brännvinsflaskor på . Vägen spärrades av hemmavarande bröllopsgäster och när de, som varit i kyrkan, återvände, släpptes ingen igenom förrän bönemannen byttyt ut alla tomflaskor på bordet mot fyllda brännvinsflaskor. Någon gång restes äreporten mitt i byn. Vid mitt bröllop var det ingen äreport rest vid hemfärden från kyrkan, då vi bodde långt utanför byn, men istället var det en sådan port då vi gick från mitt hem till brudgummens. Vid porten var vakter utsatta och vi visste innan, att

ACC. N:R M. 14349: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vi skulle bli tvungna att lämna brännvin.

Min mor berättade, att på hennes tid var det sed att bort-
röva bruden vid hemfarten från kyrkan. Vid hemfärden var det
kappkörning mellan brudens och brudgummens manliga bekanta.
Bruden satt bredvid någon av sina manliga bekanta och då de
kom till någon skogsväg eller dyl., försökte han komma undan
med bruden.

På min tid var det bara släktingar och bekanta på bröllops-
festen - några oinbjudna förekom inte. Till festen tog man
med sig mat. Detta var kalvkött, skinka och öl, och detta
gick åt under festen.

En vecka efter bröllopet hölls ett s.k. "gåvobröllop".
Då var ungdomar inbjudna och de lämnade gåvor, t.ex. skedar,
tallrikar, lampor och andra hushållsföremål. Dessa föremål
kunde på andra orter lämnas även under bröllopfesten. Ung-
domen kom sinsemellan överens om vad de skulle lämna. De
fick inget istället, man bara åt, festade och dansade.

Huvan sattes på under bröllopfesten. Det var sidokvinnor
en släkting till bruden, som skulle göra detta. Vid detta
tillfälle samlades in pengar. Jag såg detta en gång som barn.
Pengarna insamlades på så sätt att huvan sattes på bordet
bredvid ~~av~~ någon av gästerna. ~~Någon sattes på bordet bredvid~~
Där sattes även en tallrik. Någon höll ett litet tal till

ACC. N:R M. 14349:12.

3 vederbörande gäst~~e~~, som sedan lämnade pengar. Under min tid
förekom inte denna sed. Då man samlade in förklädespengar,
skedde detta då förklädet knöts på bruden.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

ACC. N:R M. 14349:/3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

För det mesta gifte man sig med någon från samma by. I Kärddla samlades folk från olika håll (industrisamhälle). De som inte reste utsocknes gifte sig med flickor från sin egen by. De unga blevo bekanta på danskvällar. Industriledningen hade ordnat med ett dansställe och baronen som ägde fabriken, hade t.o.m. köpt musikinstrument. Man skulle ha föräldrarnas samtycke till giftermål. Men de unga hade ju själva valt ut sin tillkommande och deras vilja var i regel avgörande.

Särskilda förmedlare av frieriet fanns inte. Det var flickans egen mor som prisade sin dotters förtjänster i byn. Men man brydde sig inte mycket om detta. Under min tid har inte förekommit någon särskild friarefärd.

Flickan hade en kista som hon förvarade sina kläder i - detta förekom mest i byn, inte i Kärddla. Brudens flickbekanta hjälpte henne att sy kläderna. Någon spärr sattes inte ut på vägen vid bröllopfärden, det var bara ryska flaggan som hissades vid bröllopsgården. Senare försvann även denna sed.

Till bröllopet inbjöds så väl brudens som brudgummens släktingar och bekanta. Även några oinbjudna brukade infinna sig. Ungdomen dansade, fick brännvin och hade roligt.

4
Bönemannen var ofta rolig och skämtsam. Någon mat hade man inte med sig till bröllopet. Längre ~~från~~ borta på landet var det sed att fästmän gick omkring i byn och samlade in gåvor. Hon hade en flaska med sig och lämnade av friarebrännvinet istället. Detta har inte varit särskilt vanligt och i senare tid har det inte alls förekommit. Man tyckte att det var tiggeri. Senare inbjöd man istället folk ^{och} hade en frieribrännvinsfest.

I Kärdla förekom ingen insamling av pengar. Man lämnade gåvor istället. Till kyrkan gick man till fots. Jag vet bara ett enda par, som åkte efter häst. Hästar hade folk överhuvudtaget inga.

I äldre tid hade den gifta kvinna huva. När brudparet kom hem från kyrkan, skulle mannen sätta huvan på sin hustru. Denna sed har försvunnit. När bruden dansade, ropade man: "Bruden dansar, bruden dansar!" och väsnades.

Innan bröllopsfolket gick hem, skulle en ny brud och brudgum utväljas. Man band för brudgummens ögon och han skulle sedan utpeka den flicka, som skulle bli brud nästa gång. På samma sätt utvaldes den nya brudgummen av bruden. De skulle bli nästa brudpar.

4
ACC. N:R M. 14349:15.

Kvinnornas huvor blev mindre och mindre med tiden och jag minns inte att jag någon gång sett en sådan sättas på bruden. En vecka efter bröllopet samlades man på nytt. Hade man haft bröllopet hos brudens föräldrar så skulle man även nu samlas där. Det hela var en fråga om var man fick bäst plats. Till efterbröllopet kunde man taga med sig gåvor. Bröllopet hölls bara på ett ställe.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

5
De unga kände varandra innan giftermålet, men det kunde ~~männan~~ dock hända att en flicka blev tvingad av sina föräldrar att taga emot en främmande friare. I regel gifte man sig inom den egna socknen. Föräldrarnas samtycke fordrades, men släktingarnas samtycke behövdes inte. Föräldrarna kunde hindra ett giftermål om den blivandes svärdottern var fattig eller en dålig människa, eller också kunde giftermålet ~~hindras~~ hindras genom att grannarna talade illa om henne och lade sig i saken. Det förekom att en flicka tvingades att gifta sig mot sin vilja, när det kom en förmågen friare. I ett sådant fall kunde ^{hon} tvingas att gifta sig vid mycket unga år.

Förmedlare förekom innan frieriet. Det var någon bekant som förde friarens talan hos den tilltänkta flickans familj eller vice versa, men det kunde också vara en person, som man lejt för detta ändamål.

En friare skulle först införskaffa föräldrarnas samtycke. Han lämnade dem brännvin och sa: "I kväll kommer jag hit med en större flaska." I sitt eget hem skulle han också tala om vart han skulle gå. Han hade en böneman med sig som förde hans talan. Var det lång väg, åkte man efter häst, annars gick man till fots.

"Vad gäller det?" frågade man i brudens hem.

"Jag såg en vit fågel flyga in i detta hus. Får jag leta efter den?" svarade då friaren.

Flickan hade nämligen gömt sig och man måste leta reda på henne. Bönemannen skulle känna bruden. Först hämtades främmande flickor fram från olika gömställen. Dessa hade redan innan samlats i flickans hem. Bönemannen skulle då tala om, vem som var den rätta flickan. Sedan satte man sig vid bordet och friarebrännvinet kom fram. Det var bönemannen, som skulle öppna flaskan. Fästmän och fästmannen serverades först, sedan kom turen till de andra. Man försökte göra en sådan friarefärd i all hemlighet. Hade ryktet om en sådan kommit ut, samlades nämligen ynglingarna från byn och skulle då också ha brännvin. De hade en dragspel med sig och så dansade man. Inga gåvor lämnades till fästmän, ring hade lämnats redan tidigare. Kyrklig förlovning försiggick i prästgården. Därefter lystes det för de förlovade i kyrkan tre gånger. Hade då ynglingen t.ex. ett barn med en annan flicka, stoppades lysningen.

Bröllopet hölls i regel tre veckor efter förlovningen, men ibland kunde det dröja 6 veckor. Hemgift lämnade föräldrarna så mycket de hade råd till. Iblant fick flickan ingenting.

ACC. N:R M. 14349:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vanligen fick hon dock en ko och några får. Det var ingen överenskommelse om hemgiften.

Om en fattig flicka skulle gifta sig, samlades flickorna i byn om söndagarna och hjälpte henne att sy kläder. På söndagen några timmar före ihopflyttandet fördes brudens kista till hennes nya hem. Det var en av hennes släktingar, som forskade den dit. Bröllopsfesten började i hennes hem. Den började på söndagsmorgonen och var slut på kvällen. Bröllopsföljet gick då över till brudgummens hem. På festen hade man två matbord, vid det ena satt bruden och alla de kvinnliga gästerna, vid det andra brudgummen med de manliga gästerna.

När brudkistan fördes till brudgummens hem, var vägen spärrad. Ynglingarna i byn hade satt upp spärren. Om de fick brännvin eller öl, släpptes kistan igenom.

Spärren var uppförd vid något smalt ställe av vägen. Någon gång fanns det ingen spärr alls, men den som ^{lärde} gjorde kistan, stannade ändå och lämnade öl eller brännvin. Till bröllopet inbjöd bruden sina släktingar och bekanta och brudgummen sina. Om god grannsämja rådde, inbjöds även grannarna. Även några oinbjudna kom senare på ~~kvällen~~ söndagskvällen. Brudens släktingar samlades i brudens hem och brudgummens i dennes hem. Några hade mat med sig, bröd och vetebröd, men vanlig var inte denna sed hos oss.

5
ACC. N:R M. 14349:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Före bröllopet gick fästmön kring i byn och tiggde. De hade vita säckar på armen. Fästmannen gick i sin by och fästmön i sin. Ibland kunde det hända, att någon husmor gick och gömde sig, när hon såg sådana tiggare komma. De samlade tyg, ull, vantar och sockar, men inte mat. I utbyte lämnade de brännvin.

På bröllopet samlade man in pengar. Bruden satt vid bordet och hade en tallrik framför sig. Manliga gäster bjöd henne till dans, men bruden gick inte med förrän de lämnat pengar på tallriken.. Några lämnade ganska stora summor. Givaren fick brännvin istället.

Vid hemfärden från kyrkan var det kappkörning mellan gästerna.

Gift kvinna hade huva som huvudbonad. Ungmön fick sin huva, när hennes bröllop nalkades sitt slut. Det var "bröllopsgubben", som satte huvan på henne och förde henne till mannens bord. Han inbjöd alla att komma och titta på huvan. Brudens föräldrar var de första, som ~~inn~~ gick och tittade på brudens huva och sedan de andra släktingarna. De lämnade då pengar på tallriken. Alla bröllopgästerna fick se på huvan och lämna pengar. Somliga lämnade 5 rubels guldmynt och hade man guld på tallriken, så var redan detta mycket.

När det unga paret gick och lade sig, låste de dörren.

ACC. N:R M. 14349:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

De unga kände varandra innan frieriet och det hände sällan att man gifte sig med någon som inte var från trakten. Min far berättade att på hans tid var det förbjudet att gifta sig med någon utsocknes. Det var godsägaren som förbjöd det. Men en av min^a fars bekanta hade fått tillstånd att göra detta (för c:a 110 år sedan). Det var en man från Vändra socken, vars son var anställd som kock hos godsägaren i vår by. Han hade sett en flicka på marknaden och sedan gick han tillsammans med sin far för att höra sig för om henne. Vid frieriet hade han med sig en böneman, men vid detta tillfälle gick han med sin far. På min tid var vår godsägare en förständig herre som inte lade sig i sådana saker. Men i Madise socken fanns en godsägare som var alldeles tokig. Han krävde att ungmön innan han gifte sig, skulle sova hos honom, d.v.s. om hon var från hans by. Det var när mina föräldrar var unga. På den tiden kunde man inte gifta sig utan godsägarens tillstånd.

Någon gång hindrade även föräldrar ett giftermål som barnen önskade, spec. när de inte tyckte om den blivande mågen el. svärdottern. Ekonomiska skäl lade inga hinder i vägen, då alla var fattiga.

Före frieriet skickade ynglingen eller hans föräldrar någon som skulle inhämta närmare upplysningar om flickan. Det var någon gumma el. släkting till dem. Därefter gick ynglingen

7 dit med sin far. Om svaret var tillfredställande, kunde man tänka på friarefärden. Han tog då med sig en böneman. De skulle ha en bra häst. På hästen sattes bjällror och så skulle de ha brännvin med sig. Bönemannen gick först in i flickans hem och sade att han hade tappat någonting. Det var antingen någon fågel el. höna som de ville leta efter. Därefter kallades friaren in. Man talades mycket vid innan brännvinsflaskan öppnades. Bönemannen skulle vara trevlig och kunna skämta. Brännvin trakterades alla närvarande och så fick man mat. Friaren lämnade även gåvor, om han hade råd till det. Flickan fick en silkesduk eller en klänningstyg och lämnade själv vantar till fästmannen. Då de främmande kom in, hade flickan gått och gömt sig. Bönemannen skulle då leta reda på henne. Till slut kom hon själv ut från ett annat rum.

Som hemgift lämnades djur, men även pengar. Bröllopsfesten hölls först i flickans hem dit man gick från kyrkan. Där fick även bruden sin huva och sitt förkläde.

Bruden körde till kyrkan med en manlig bröllopsgäst och samme man skulle också binda på henne förklädet. Han sade då att hennes förkläde var söndrigt och måste lappas. Man började då att kasta pengar i det. Hennes far var det förste som lämnade sitt bidrag - en större summa. Pengarna skulle föreställa lappar på förklädet. På ett bröllop lämnade brudgummens

7
ACC. N:R M.14349:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

far en så stor summa som 100 rubel. Bruden satt vid bordet och på detta stod brännvinsglas. Den som ville, kunde taga en snaps därifrån. Så kastade man i tur och ordning pengar i brudens förkläde.

Sedan gick gästerna till brudgummens hem. På samma gång hämtades även brudens klädkista. Det var stora kistor på dem tiden.

Till bröllopet inbjöds släktingar och bekanta. När bruden och brudgummen var från samma by, så var hela byn tillsammans. Mat tog man också med sig till bröllopet - särskilt när det unga paret var fattigt folk. Man tog med kött, skinkar, smör och öl, och så mycket att det skulle räcka en längre tid åt det unga paret.

Före bröllopet gick fästmän kring i byn och bjöd till bröllop. Hon delade ut brännvin och alla som inbjöds, lämnade ull och lin. Någon lämnade även en bit tyg.

På hemfärden från kyrkan försökte man röva bort bruden. Vid någon skogsväg körde brudens körsven in på en sidoväg och de andra fick söka efter henne. Detta var en mycket vanlig sed. Särskild vintertid var det kappkörning hem från kyrkan.

Till bröllopet försökte man bjuda förmöget folk så att bruden skulle få mycket pengar när förklädet "lappades".

ACC. N:R M. 14349:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8
På ön kände alla varandra och något särskilt frieri förekom inte. Det fanns bara 1200 invånare, ön var 7 km lång och 3 km bred. Man var ute på gemensamma arbeten och där blev alla bekanta. Man valde sig flickor, som var renliga och arbetsamma. Det fanns inga förmögna på ön och om kärlek talades det inte heller. På nätterna hade de unga sovit tillsammans och alla kände varandra mycket väl.

Före bröllopet lämnades inga gåvor. Någon gång hindrade föräldrarna barnens giftermål och ibland kunde en flicka tvingas att gifta sig mot sin vilja. En gång var det en yngling som hade varit i navigeringsskola och när han kom hem, ville han gifta sig med en flicka, som inte ville ha honom. Men hon tvingades att gifta sig med honom. ~~Widmönstret var en~~
~~Widmönstret var en~~

Vid förlovningen var det en enkel fest på kvällen. Hemgiften var inte stor, eftersom folket var fattigt, det var en ko och en kista med kläder. Före bröllopet var flickor hemma hos fästmän och hjälpte henne att sticka och sy. Det skulle bli gåvor till bröllopsfolket - släktingar brukade nämligen få gåvor vid bröllopet.

Brudparet gick från kyrkan direkt till brudgummens hem. Någon gång hände det att bröllopsfesten hölls hos brudens

föräldrar och somliga hade ingen fest alls.

Då brudens klädkista fördes till hennes nya hem, brukade vägen vara spärrad. Inne i byn eller på något ställe där det låg flera gårdar, hade man lagt en spärr över vägen. Det var för att man ville ha brännvin. På hemvägen brukade man lossa skott - alla invånarna på ön var nämligen säljägare.

Till bröllopet inbjöds släktingar och bekanta - under senare år kunde även oinbjudna komma, något som inte förekom tidigare.

När bruden kördes till brudgummen, var hon täckt med ett vitt lakan. Förning skulle man ha med sig till festen. Gåvor fick bruden sällan på bröllopet, men själv delade hon ut vantar, sockar och band. Det var brudgummens släktingar, som fick gåvor, brudens släktingar fick ingensting. Som motgåvor samlades pengar in åt bruden. Man hade en skål på bordet som bruden satt vid. Den som ville, lämnade pengar. Där stod också en flaska brännvin, och den som så önskade, kunde ta ur den.

Kappkörning på kyrkovägen kunde förekomma, när bröllopsgästerna var fulla. Ingen fästmögång förekom. Bruden fick sin huva på bröllopfesten. Det var en släkting till brudgummen, som skulle sätta på den.

Nästa morgon, när bröllopsgästerna åter samlats, började bruden att sopa golvet. Alla gästerna lade pengar på golvet

8
ACC. N:R M. 14349:25.

o
som bruden då ^osyade upp. Detta var i brudgummens hem och
endast hans släktingar var samlade då.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10
ACC. N:R M. 14349:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Någon gång kunde det hända att en yngling gifte sig med en främmande flicka - antingen för pengars skull eller också för att hon var känd för att vara arbetsam. Friarefärderna skedde på torsdagskvällarna. Föräldrarna skulle avgöra huruvida giftermål var lämpligt eller ej. Av ekonomiska skäl kunde de någon gång sätta sig emot ett giftermål. Det hände också att de unga tvingades att gifta sig mot sin vilja. Det förekom rätt ofta och var en mycket dum sed på Ösel.

En vår, när ynglingen gav sig iväg på arbete till fastlandet, så tog föräldrarna en flick till sig som de lovade skulle få gifta sig med honom till hösten. Men det hände ofta att flickan jagades bort, när hösten kom utan att det blev något av med giftermålet. Detta hände rätt ofta på Ösel.

Friarekvällar kunde förutom torsdagskvällar även vara lördagskvällar. Friaren hade en böneman med sig och om det brännvin han hade med sig, mottogs i flickans hem, så var han fästman. Bönemannen skulle kunna berätta roliga historier. Han var också den som delade ut brännvinet - fästmän och hennes föräldrar skulle ha först.

Ett bröllop, där jag var med, hölls på två håll. Det var en flickbekant till mig som gifte sig i Mustjala socken.

Där började man först i brudens hem. Dit kom senare även brudgummen med sina bröllopgäster och längre fram på kvällen gick man alla till brudgummens gård. När brudgummen anlände till brudens gård, var grinden stängd och brudens bröllopsfolk förde ett förskräckligt oväsen - någon slog på en ~~vägg~~ väggplåt och andra skrek. De hade halmhattar och träspån på huvudet. Brudgummen och hans gäster skulle sjunga grinden öppen. Av allt oväsen skenade hästarna och sprang till skogs. Senare gick bruden med brudgummen till sitt nya hem.

Brudens gäster gick då efter för att kräva tillbaka sin brud. Då hade emellertid bruden gömt sig. Hon gick ut genom fönstret. Innan gästerna bröt upp, skulle de ställa till med någon slags oreda, t.ex. ta hjulen av vagnarna eller binda tömmarna kring hjulen.

Flickans hemgift kände man ungefärligen till innan frieri-
et, men någon särskild överenskommelse fanns inte.

Före bröllopet gick fästmän omkring i byn och samlade ull. Hon hade en kvinna med sig, en släkting eller bara en bekant, som kunde lägga sina ord väl. Denna kvinna hade en lång ullsäck på ryggen och delade ut brännvin och snus till givarna.

På bröllopet skulle bruden dela ut strumpor, vantar och band av ull till bröllopgästerna.

Vägarna var med undantag av att grinden till brudens hem hölls stängd, inte spärrade. Förutom att man skulle väsnas vid grinden så skulle där även utföras vissa arbeten. Så satt kvinnorna där med sina spinnrockar och spann ull eller också kardade de och männen låtsades föreställa smeder som drog bälgen.

Vid grinden krävdes inget brännvin eller lösepengar. Efter bröllopsmåltiden "sopades bordet". Man sade: "Bordet är smutsigt" och så började man sopa det medan gästerna kastade pengar på det.

Bröllopet hölls på två ställen. Brudgummens gäster lämnade brudens hem på kvällen och tog bruden med sig. Tidigt nästa morgon gick brudens gäster efter för att kräva henne tillbaka. Där fortsatte bröllopet ett par dagar. Så var till slut alla bröllopgästerna tillsammans, fast man börjat på skilda ställen. Till bröllopet inbjöds släktingar, vänner och bekanta samt spelmän.

Man sjöng mycket på bröllopet i Mustjala. Det dansades en särskild ~~vårdans~~ långdans, s.k. "Mustjala körg". Mat tog man med sig till festen. Pengarna som lämnades vid bordsopningen var mest enkopeksslantar. Pengar hade man inte gott om.

På hemfärden från kyrkan var det kappkörning. Detta förekom även vid andra festen.

10
ACC. N:R M. 14349:29

Gifta kvinnor hade huvor. I Mustjala såg dessa ut som höga hattar. Bruden fick den under bröllopsfesten men vem som skulle sätta på den, kommer jag inte ihåg.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 14349:30

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Min mormor har talat om att man förr i tiden brukade rö-
va kvinnor. Bruden och brudgummen var alldeles främmande för
varandra. Friaren såg eller hade hört att flickan var mycket
arbetsam. Så gömde han sig i buskarna nära huset, och när
flickan gick till bastun på kvällen, rövade han bort flickan.

Förr i tiden var flickorna rädda för att gå ut, då de kunde
rövas bort. Ridande på hästar hade man jagat flickor. Man kom
från mycket långt håll, för att ta med sig dem. (?)

På min tid kände vanligen pojken och flickan varandra. Då
man bodde i samma by, var man ju bekanta. Efter Mariadagen
skickades flickorna ut på vinden att sova och där kunde pojkar
na gå till dem. Men det förekom inga barn utom äktenskapet.
Man sade ingenting ont om nattfrierierna. Pojkarna sökte ef-
ter sådana flickor som var vackra. Arbeta lärde hon sig alltid
sedan. Pojkarna vill ha de flickor som hade den största hem-
giften. Bondesöner gifte sig med bondedöttrar. En pojke från
en större gård tog sig inte någon backstugusittare dotter
till maka. En föräldrarlös flicka togs någon gång även för sin
skönhets skull. Då man hade gift sig, kunde man inte tala om,
om man älskade sin man eller inte. - Före frieriet lämnades
inga gåvor. Man gifte sig även med flickor från en annan socken
om där fanns någon som var vacker och rik.

ACC. N:R M. 14349:3/LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var många invånare i byn som var släkt. Jag hade släktingar i 7 gårdar. Skulle en hustru bo tillsammans med mannens föräldrar, hade man först mycket att tala med föräldrarna om. Tyckte föräldrarna inte om flickan, blev det ingenting av. Släktingar eller grannar hade ingenting att säga. På min tid hade godsägaren inte mer någon makt att hindra någon att ingå äktenskap. Men min far talade om att för länge sedan hade nygifta kvinnor varit tvungna att sova första natten hos godsägaren. - Då föräldrarna var rädda att de inte skulle samsas med sonhustrun, sökte de någon gång förhindra giftermålet. Om sina avsikter talade de unga sinsemellan.

Förmedlaren vid frieriet kallades "friare". Pojken meddelade flickan en tidpunkt, då han skulle komma med honom. "Friaren skulle vara en skicklig talare. De kom in i flickans föräldrarhem och talade om att de letade efter en kvinga som sprungit bort. Deras häst hade bjällror på sig, så man kunde veta, när det var friare som kom. Flickan gömde sig. Friarna hade inte lov att öppna sin brännvinsflaska innan flickan hade knutit brokiga band på hästens krumträ. Hästen bands alltid nära fönstret, så att man kunde se den inifrån. Då man såg brokiga band på hästens krumträ, gick brudgummen ut och hämtade brännvinsflaskan från släden. Där hade man även smörgåssäcken som också togs in i huset. Bönemannen var en släkting till brudgummen eller någon bekant från samma by och känd som en

ACC. N:R M. 14349:32.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bra talare. - Vid samma tillfälle delade flickan ut gåvor. Hon visste, hur mycket folk det var i brudgummens familj. Hans far och mor fick var sin skjorta, ett par strumpor, ett band och ett par vantar. Till systrar skickades ett par strumpor och ett band, till bröder var sitt par ~~strumpor~~ sockar och strumpband. Avlägsnare släktingar fick inga gåvor före bröllopet. - Flaskan med friareklunken hämtades in och man kokte ägg därtill. Bönemannen satte sig bredvid ~~bruden~~ flickan, friaren tog plats på andra sidan av bordet, flickans föräldrar satte sig även kring frieribordet. Så fick var och en smaka på friareklunken. Då talades det även om flickans hemgift. Vanligen var det redan förut känt vad flickan skulle få i hemgift. Flickans far ville å sin sida få en bekräftelse på att hans dotter inte skulle bli en slav i sitt nya hem. Allt detta var bara en muntlig överenskommelse. Då föräldrarna hade att lämna i arv någon större förmögenhet, träffades även en skriftlig överenskommelse. De unga räknades vara gifta fr.o.f. lysningen i kyrkan, då kunde brudgummen gå och och sova hos flickan.

I äldre tid lade man stor vikt vid kyrkliga ceremonier, så även vid lysningen. Tiden mellan lysningen och bröllopet varade vanligen 4 veckor. Blev man inte färdig med gåvorna, kunde det dröja 6 veckor. Alla släktingar och deltagarna i

bröllopet fick nya plagg som skulle förfärdigas av fästmön.

Vid friarens ankomst gömde ~~whg~~ flickan sig. Hon ropades fram av föräldrarna. Då frieriet inte blev mottaget, kom flickan inte fram. Inga band knöts på hästen och brännvinsflaskan togs inte emot. De fick gå tillbaka med lång näsa..

Innan bruden flyttade från föräldrarhemmet, hade hon mycket arbete med att tillverka klädesplagg för hemgiften och för gävorna. Hemgiften flyttades samma dag som bruden själv gick till sitt nya hem. Inte djuren, utan bara kistan. Körmannen körde före, efter honom "kistemannen". Körmannen var någon av brudens släktingar eller någon av bröllopgästerna. Det skulle vara någon som hade en bra häst, då han skulle köra över gårdsgårdar och hinder på vägen. En del av bröllopsfesten hölls först hos bruden, så åkte man därifrån till brudgummen.

Bruden hämtades av brudgummen. Efter vigseln gick han tillsammans med bruden till hennes föräldrarhem, bröllopsfesten pågick där till midnatt. Då åkte brudparet till brudgummens hem. Brudens bröllopgäster följde inte med då, men nästa dag gick de dit för att leta efter bruden. De sade att deras brud hade försvunnit. Bröllopgästerna som gick till ^{den} andra bröllopsgården, kallades "langud".

Brudgummen och bönemannen åkte till brudens föräldrarhem på morgonen före den kyrkliga vigseln. Bruden hade en "sido-kvinna" hos sig. Bruden satt vid kyrkofärden bredvid bönemannen brudgummen bredvid "sidokvinnan".

15
ACC. N:R M. 14349:34

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De unga kände varandra innan frieriet. Det hände nog att en yngling gifte sig med en flicka från någon annan socken, men de var bekanta innan ändå. Ynglingarna valde flickor som var vackra och arbetsamma liksom i vår tid. Inga gåvor förekom före bröllopet. Men på detta delades innehållet i brudens kista ut bland gästerna.

Föräldrarna var de som avgjorde giftermålet och någon gång meddelade även släktingarna sina synpunkter på lämpligheten. Man säger att djävulen förbrukar 7 par bastskor före ett giftermål. Giftermål hindrades när föräldrarna tyckte att en flicka var alltför fin och inte ville arbeta.

För förmedlingen sörjde gamla gummor - de var som advokater. Vid frieriet hade ynglingen med sig en böneman. Om friaren var alltför blyg, var det bönemannens uppgift att intala honom mod och föra ordet för honom. Brännvin hade man med sig - någon 5 flaskor, någon 4. Friarieriet skedde vanligen en torsdags- eller lördagskväll - det fick inte vara en onsdags- eller måndagskväll. Man åkte efter häst. Inga gåvor förekom, endast brännvin. Flickan fick en flaska, hennes far och mor och syster vardera en flaska. Brännvinet sparades och när fästmon sedan gick omkring i byn, kunde hon bjuda på det till dem, som lämnade henne ull.

Tre söndagar lystes det för dem i kyrkan och prästen sade att den som ~~varit~~ hade något emot giftermålet, skulle anmäla detta med detsamma och sedan vara tyst. Det dröjde vanligen tre veckor till bröllopet, men i äldre tid, när männen hade arbete på fastlandet, dröjde det längre. Då tog man flickan till fästmö på våren och gifte sig med henne på hösten. På hösten fanns då mycket mat och andra varor. Hemgift lämnades till flickan så mycket det fanns. Vanligen fick hon en kviga och några får. Det fanns ingen särskild överenskommelse om detta.

Till bröllopet stickades bröllopgåvor. Det var gästerna från brudgummens gård, som skulle ha gåvorna.

Brudkistan fördes till brudgummen före bröllopet. Det var brudgummen som körde den och hans föräldrar hjälpte honom. Bröllopsfesten hölls på två ställen. Från kyrkan gick bruden först tillbaka till sitt eget hem. På måndagen kom brudgummen med sina gäster för att hämta henne. Men innan var brudens gäster i brudens hem och brudgummens i hans hem. Senare hölls festen bara på ett ställe, men det var trevligare, när den hölls på två.

När bröllopsfolket kom från kyrkan, var gärdesgårdar uppförda över vägen. Det var byns ynglingar som hade gjort detta för att få brännvin. De hade fört dit trästänger och sten

och lagt detta över vägen. Mellan två byar hade man någon gång satt upp en grind och bundit fast denna. Ynglingarna själva ställde sig på vakt, för att se vad som hände. De krävde öl. På Ösel var det mycket gott öl. Spärrarna uppfördes vanligen när det var mörkt. I äldre tid, när jag var barn, brukade fästmän föda upp djur i fästmannens hem.

Till bröllopet inbjöds släktingar och bekanta och man brukade inte komma oinbjuden. Äldre folk dansade långdans på bröllopet och detta kallades "Mustjala tåg".

Då man samlade in pengar åt bruden, satt bönemannen bredvid brudgummen och det var en manlig bekant till bruden, som samlade in pengarna. Man hade en tallrik på bordet och i den kastades pengarna. När det var någon av brudens gäster som kastade pengar, så ropade insamlaren: "Bruden vinner!". Var det en av brudens gäster, så ropade han: "Brudgummen vinner!"

På Dagö i Keina brukade man lämna ett enkopeksmynt för en dans med bruden. I Mustjala kunde man få ihop flera 10-tals rubel. Några gäster kastade även guldmynt, men det var sällan det hände.

Mat tog man med sig till bröllopet. Någon gång var det en hel gumse. Bröd och vetebröd tog man med sig så mycket att det sedan låg och torkade.

15
ACC. N:R M. 14349:37

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—

På våren och någon gång på hösten innan bröllopet tiggde fästmän ihop ull men detta förbjöds senare av myndigheterna, då även rika gick och tiggde på detta sätt. Folk ville inte gärna ge något till en främmande tiggare och när de såg en fästman komma, så gömde de sig.

På bröllopet delade bruden om kvällarna ut vantar och strumpor. På bröllopsfesten fick bruden sin huva och man brukade säga: "hon är under huvan" (hon är gift). Detta skedde den första bröllopskvällen. Samma dag som de kommit från kyrkan. Brudgummen själv satte huvan på bruden.

På fastlandet varade bröllopet längre, där räckte det ända till torsdagskvällen.

16
ACC. N:R M. 14349:38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När friaren kom, gömde flickan sig och man började att leta efter henne. Det var vanligen sent på kvällen och friaren hade en bönemänn med sig. De sade: "Vi kommer för att fånga en fågel." De öppnade den ena dörren efter den andra, flickan fanns i närheten och kom slutligen fram.

I hemgift fick flickan en ko som grundplåt och därefter en träkista med kläder. I äldre tid kom flickorna i byn tillsammans och hjälpte fästmän att sy och sticka. Om detta sade man: "Ska vi gå och hjälpa fästmän." Brudkistan fördes till brudgummen kort tid före bröllopet.

Bröllopet hölls på två ställen - först hos brudgummen och sedan hos bruden. Hos bruden samlades brudens släktingar och de som hade varit i kyrkan. Därefter åkte alla tillsammans i slädar och med bjällror på hästarna till brudgummens hem. Bröllopsfärden var mycket trevlig. Först åkte en "förkörare", sedan brudparet och därefter de närmaste släktingarna och brudtärnorna. Bröllophuset var illuminerat och prytt med kransar. Utanför stod en stor folkskara och väntade.

Då man visste att ett brudfölje var på väg från brudens hem till brudgummens, brukade man spärra vägen med en ståltråd eller - om de åkte igenom en skog - med ett träd. För att komma igenom, måste brudföljet lämna brännvin.

Till bröllopet inbjöds släktingar och vänner, de som kom

16
ACC. N:R M. 14349:39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oinbjudna, kallades "bröllopsskådare". Självt har jag aldrig gått oinbjuden till något bröllop.

När jag var barn, brukade fästmön gå omkring i byn med friarebrännvin till släktingar och bekanta. De lämnade ~~hemme~~ då henne något i utbyte.

Den som dansade med bruden på bröllopet, skulle betala. Bruden satt då vid bordet och hade en tallrik avsedd för pengarna framför sig. Den som bjöd henne till dans, skulle kasta pengar på tallriken. Hon dansade med alla som ville betala.

Gifta kvinnor hade huvor. På bröllopfesten tog man bort brudens krans som kallades seppel, och huvan sattes på henne. Kransen var gjord av pärlor.

ACC. N:R M. 14349: 40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17 De unga kände inte alltid varandra innan bröllopet. Ofta blev man bekant på ärtåkrar. På hösten var flickorna ofta ute på åkrarna och åt ärter och dit kom ynglingarna för att prata med dem. Vintertid träffades man ofta i fårstallen, där flickorna höll på att mata får. Ynglingarna gick då dit för att titta på flickorna. Ynglingarna uppskattade en flickas arbetsamhet. Oftast gifte man sig inom den egna socknen. Flickan skulle ha sockendräkten och känna till socknens seder. Åt invånare i främmande socknar skrattade man. Om en yngling var borta från sitt hem i en annan socken, kom han dock tillbaka för att gifta sig.

Först skulle föräldrarnas samtycke införskaffas. Dessa ville förhindra sin sons giftermål om flickan var för klen. Mot fattigdom hade man intet att anmärka. Men av en yngling krävdes att han skulle ha förmögenhet, gård och djur. Någon gång tvingades de unga att gifta sig mot sin vilja, eftersom ett barn kan vara dummt och inte förstå att hon el. han kommer att göra ett gott parti.

Vid friarefärden åkte ynglingen med en böneman till flickans hem. Bönemannen låtsade att han letade efter en kvinga. Flickan hade gömt sig och det första samtalet försiggick med hennes föräldrar. Hennes mor eller far gick in och frågade henne vad hon tyckte om saken. Flickan kom då ut. Till de främmande koktes ägg och kött, de hade också själv matsäck och brännvinsflaskor

17
med sig.

Före bröllopet var fästmannen och fästmön ute i byn och bjöd på friarebrännvin. Fästmön fick då strumpor, vantar ull och band. Detta kallades att fästmön "jagade efter vargsvansen". Då friariet hade mottagits, talade man om hemgiften. Om friaren inte mottogs, kom flickan inte alls fram från gömstället.

Kvällarna innan bröllopet var byns flickor tillsammans hos fästmön och sydde och stickade. En del gåvor hade hon nog redan färdiga, men det behövdes många. På bröllopet delades nämligen strumpor och vantar ut som gåvor till bröllopgästerna.

Brudkistan fördes till det nya hemmet samtidigt som bruden begav sig dit. Djur och annan hemgift fördes dit senare. Bröllopsfesten hölls antingen på ett eller två ställen. Om den hölls på två ställen, samlades brudens släktingar i hennes hem och brudgummens i hans. Bröllopsfesten började alltså på skilda håll och först dagen efter samlades alla hos bruden. På kvällen åkte brudgummen tillbaka och tog med sig bruden. Tredje dagen var samtliga gäster samlade hos brudgummen.

Hinder uppfördes på vägen dels när bröllopsfolket kom från kyrkan och dels när man åkte från bruden till brudgummen. Dessa hinder uppfördes av främmande som inte var inbjudna till bröllopet. De ville ha brännvin, annars släpptes bröllopsfolket inte igenom. De hade vakter utsatta, men de som hade bra hästar av

gästerna, kunde åka över hindret och då blev det inget brännvin.

Ett par dagar efter bröllopet hämtade bruden det som var kvar av hemgiften.

Till bröllopet klädde man ut en s.k. falsk brud. Hon kläddes i ung. liknande kläder som bruden. Han eller hon uppförde sig mycket illa, låtsade t.ex. vara berusad och föll osv.

När gåvorna utdelades, var de ihopbuntade och hängdes i ett band runt mottagarens hals. Den som fick en sådan gåva, skulle lämna pengar. Bruden och brudgummen satt vid ett bord och där satt också bönemannen som skulle samla in pengarna. Han talade om för gästerna att de skulle betala sin skuld och nämnde så ett högt pris, som gästerna sedan fick pruta på.

Mat hade man också med sig: kött, bröd, vetebröd och smör.

Gåvor utdelades endast av bruden på bröllopet, men det förekom även att gästerna lovade lämna gåvor. Men dessa överräktes först efter bröllopet, det kunde vara något djur eller något föremål.

När man samlade in pengar, ville man få ihop så mycket som möjligt. Brudgummen kunde därför komma överens med någon av sina släktingar att han skulle lämna en större summa, som han sedan skulle få tillbaka efter bröllopet. Detta gjorde han, för att de andra släktingarna - särskilt brudens släktingar - inte skulle visa sig sämre, utan lämna likaså ~~möjligen~~ stora summor. Vanligen

17
ACC. N:R M. 14349:43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fick ingen sina pengar tillbaka.

På hemvägen från kyrkan var det kappkörning och brudgummen skulle ha den bästa hästen för att de andra inte skulle köra om honom.

Bruden fick sin huva på prästgården och det var sidokvinnan som skulle sätta den på henne.

När bruden och brudgummen steg upp på morgonen, skulle man slå sönder ett ler- eller porslinsföremål. Fick man mycket skär-
vor, skulle det unga paret få många barn.

De unga kände inte alltid varandra innan giftermålet. Det förekom att sonen i ett hem var på dikningsarbetet i Estland (= på fastlandet) om sommrarna och hans föräldrar under tiden tog en flicka till huset som han sedan fick gifta sig med. Sådant har hänt alldeles i närheten av där jag bodde, t.ex. hos Tohvri Toomas.

Öselborna var fattiga och en flicka fick inte mycket i hemgift. Hon fick en ko och tre får och dessa kallades förlovningsdjur.

Före bröllopet gick fästmän tillsammans med sin mor runt i byn och tiggde. Hon hade en säck i handen och i den låg brännvinsflaskan.

När bruden åkte till kyrkan, satt hon under en duk och bredvid henne skulle sidokvinnan sitta.

När friaren kom till flickans hem, skämtade han och sa: "Jag söker en kvinga som har vit mage och vita fötter." Slutligen hämtades flickan, som befann sig i något annat rum, fram och visades för honom. Det förekom inte att friaren skickades tillbaka.

Före bröllopet stickade fästmän gåvor åt bröllopgästerna. Gåvorna delades ut, när man var i brudgummens hem. Gåvorna och sina kläder hade bruden i en kista. Utdelningen av gåvorna skedde på kistans lock. Det var en av brudens vänner som hämtade kistan tre dagar före bröllopet och han delade också ut dess innehåll på bröllopet. Det var bara brudgummens gäster som skulle ha gåvor

18
inte brudens. När bruden hämtades till brudgummen~~s~~ skulle hon även då vara täkt med en duk. Jag har själv sett detta en gång.

När bröllopsfolket kom från kyrkan, var vägen spärrad med stockar eller stenar. Det var grannarna och byinvånarna som hade gjort detta och de ville ha öl och brännvin.

Bruden fick på bröllopet pengar för de gåvor hon delade ut. Medan detta pågick, sjöng man mycket. Ynglingen som delade ut gåvorna, slog med en käpp på kistans lock och bjöd ut gåvorna. Första morgonen bruden var i brudgummens hem, gick hon ut i stallet och matade djuren. I horna på kon kastade hon ett par vantar. Hon kastade ~~även~~ också en vante i köttunnan.

Till bröllopet inbjöds släktingarna, men inte så ofta grannar och bekanta. Man sade: Bröllop med släkten, kalas med grannarna.

Bruden och brudgummen satt vid bordet och bröllopsfolket gick så och hälsade dem. Den som lyckönskade dem, fick ett glas brännvin och skulle i gengäld lämna pengar. På så sätt insamlades mycket pengar, t.o.m. guld.

När pengar insamlades vid gåvoutdelandet, sade utdelaren: "Brudgummens släktingar skall lämna pengar, gåvorna får ni gratis!"

Bröllopfesten började i brudens hem, dit kom sedan brudgummens gäster för att föra bruden till brudgummen. Första måltiden på bröllopet åt bruden och brudgummen vid skilda bord: bruden satt

med sin sidokvinna, en nära släkting, vid det ena bordet och brudgummen vid det andra. På bröllopet klädde man ut falska brudpar. Någon kvinna kläddes ut till brud och någon man till brudgum. Närmare minns jag inte.

Man tog med sig mat till bröllopet, ett helt får, en kalv, skinka och vetebröd. Var och en tog med sin mat dit han var inbjuden, till bruden eller till brudgummen.

När fästmön var ute på fästmögång kunde det istället för hennes mor vara en främmande ~~kvinn~~ gumma, som kunde tala väl, med henne. Denna delade ut ~~en~~ snus, piptobak och brännvin. De samlade in ull eller ullföremål och också tvål.

När bröllopsföljet åkte till brudgummen, var det kappkörning. Innan bruden då gick från sitt eget hem, sättes huan på henne. Detta skedde inte i gästernas närvaro utan i kistekammaren. Brudgummen skulle där sätta på huan och brudens föräldrar skulle vara närvarande; man ~~sång~~ sjöng en psalm.

Pengar insamlades även vid dansen. Bruddansen i äldre tider var långdans, det kallades "Mustjala tåg". Då sprang man genom hela huset och höll varandra i händerna. Dansen gick ut genom fönster och in i kostall och överallt. Men pengarna samlades in inomhus, eftersom det var sådant liv där ute. Spelmannen var hela tiden med de dansande.

14
ACC. N:R M. 14349:47.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En del ungdomar blev bekanta först när ynglingen kom för att fria. Men vanligen tillgick det så att gamla gummor först skickades ut för att ta reda på om friarefärden kunde företagas. Min far hade en gång i stan tillfrågats av en yngling om han hade unga flickor hemma. Då hade far sagt att det hade han.

Man kunde också bli bekant på värdshuset om söndagskvällarna då det var dans. På arbetskalas om höstarna kom också mycket folk tillsammans. Pojkarna höll reda på vilka flickor i grannkommuner som var förmögna. Min mor hämtades från Vöru län till Valga län. Min far gick på sångövningar och en gång var sångföreningen hos en godsägare i Vöru län, där han ^{hade} såg sin blivande hustru.

Föräldrarnas samtycke var viktigt, nekade de, blev det ingenting av med giftermålet. När en främmande friare kom, lämnades intet svar förrän efter ett par månader. Till ynglingen sade man: "Vi skall fundera på saken." och under tiden tog man reda på vad det var för ^{en} yngling. Det förekom också att barn tvingades att gifta sig mot sin egen vilja. Detta hände om en yngling ^{hade} en bra gård. Så tvingades i min hemtrakt en flicka att gifta sig med en lett, som dessutom var fyllerist. Längre levde de inte tillsammans utan skildes snart.

På min mors tid fanns det gamla gummor som först talade med flickan om att den och den ville komma och fria. Vid frieriet

hade ynglingen med sig en böneman, det var någon ~~å~~ äldre man som var god vän till honom. Han skulle ha lätt för att tala och hjälpa till att få igång samtal mellan ynglingen och flickan. På min mors tid sade bönemannen vanligen att han blivit av med en kviga eller att en fågel hade gömt sig där. Flickan hade ^{först} gömt sig och bönemannen skulle leta reda på henne. Med mig var det likadant: jag satte i köket vid mitt arbete och de sökte efter mig. Så kom mina föräldrar och sade att jag måste gå in då det kommit gäster.

Friaren hade inga gåvor med sig, endast brännvin. Flaskan öppnades inte förrän frieriet var mottagit. I nekande fall sade flickans mor: "Vi dricker inte brännvin, lägg bort flaskan." Detta betydde: att han skulle se till att snart vara tillbaka hos sin häst. ^{lämnade} När frieriet mottogs, ^{fästade} skedde det riktiga frieriet nästa söndag. Då var hästen prydd ~~med~~ och bjällror fästade i krumträet. Då hade friaren även gåvor med sig. Jag fick en klocka. Ynglingen hade sin far med sig och någon gång kunde det vara mera folk som kom tillsammans. Fästmän gav fästmannen ett kostymtyg.

I Viljandi län kom man även överens om flickans hemgift, där ville man att allting skulle vara klart. Hos oss var det inte någon särskild överenskommelse.

19
ACC. N:R M. 14349: 49.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Före bröllopet var byns flickor hos fästmön och hjälpte henne sy och sticka. Var fästmön en fattig flicka, fick hon även gåvor av dessa flickor. Brudkistan fördes till brudgummen så snart gåvorna var färdiga. Vanligen skedde det under bröllopfesten. I äldre tid fördes kistan före bröllopståget, i min tid forslades den på den sista hästen.

Då bröllopföljet kom i närheten av brudgummens hem, stod män vid grindarna redo att öppna dem. De fingo brännvin. Detta sker än i dag: då bruden föres från en gård till en annan, kräver man "pass" vid grindarna. Även längre bort på vägarna var spärrar uppförda för att hindra brudparets färd. Dessa spärrar gjordes av grannarna eller främmande. Någon gång kunde där bli ett oväsen som varade flera timmar innan brudföljet släpptes igenom. När min mor gifte sig, fanns det sådana spärrar på två ställen. Den ena var 2 km från hennes hem. Det var vintertid och de fick vänta länge där och frysa.

Från kyrkan gick bröllopsfolket först till brudens hem och därifrån begav man sig till brudgummens. Huvan fick bruden i sitt eget hem, det var brudgummens mor som ~~var den som~~ skulle sätta på huven. En av flickorna skulle ha brudens krans och denna flicka skulle bli nästa brud och en av ynglingarna skulle ha brudgummens hatt och bli nästa brudgum.

19

ACC. N:R M. 14349:50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En vecka efter bröllopet var det en liten fest hos brudens föräldrar, den kallades "efterjagare" - det var liksom ^{all}jaga efter en försvunnen lukt, vart hade den tagit vägen? På denna festen var det inte mycket folk och efter den så var bröllopet slut. Gästerna hade gåvor med sig.

Insamlandet av pengar kunde ske på båda de ställen som bröllopfesten hölls på. Ofta insamlades flera hundra rubel. När folket satt vid matbordet gick en eller två man runt och samlade in pengar på en tallrik. Samtidigt skickades brännvinet runt bordet. Var gästerna berusade, lämnade de mera pengar. Brudens och brudgummens föräldrar var de första som skulle lämna pengar och de gav oftast större summor. Någon gång var bönemannen den som skulle lämna sitt bidrag först och därför utsågs en förmögen man till böneman. Pengarna räknades i närvaro av flera personer. Om insamlandet företogs i brudens hem, så skulle det ske en gång till hos brudgummen. När huvan sattes på, samlade man inte in pengar, man bjöd bara på brännvin. Det var sidokvinnan - som åkt till kyrkan med bruden - som skulle sätta på huvan.

Gåvor delades ut till brudgummens syskon. Det var strumpor och vantar.

Var fästmön en fattig flicka, gick hon runt i byn och tiggde ull. Bennes mor eller någon tant var med henne. Samtidigt som

19

ACC. N:R M. 14349:5/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon tiggde, inbjöd hon till bröllopet. Till bröllopfesten inbjöds släktingar och bekanta. Det kom även några oinbjudna, dock senare på kvällen, och för att de inte skulle göra något ont, kallades de in.

Man tog mycket mat med sig till bröllopet och därför inbjöds man åter en vecka efter bröllopet för att äta upp det som blivit över.

På vägen från kyrkan var det kappkörning, alla ville visa att de hade bra hästar och det hände ofta att några gäster skadade sig. Man brukade också köra omkull brudkistan, när den fördes till brudgummen. När dens sedan lyftes upp från diket, skulle förarna få brännvin. På vägen hem sökte man även röva bort bruden och föra henne in på någon sidoväg.

När det unga paret gick och lade sig, förekom inga särskilda seder.

Ibland kunde det komma en främmande friare till en flicka. Det var då vanligen en man som sökte sig en förmögen flicka från en annan trakt än hans egen. Vanligen blev man bekant i kyrkan, bönhuset eller på arbetskalasen. Enklarest var det vid kyrkan, där mycket folk samlades och man bara kunde fråga, var den och den bodde. Mera sällan gifte man sig med någon från en annan socken. Av ekonomiska skäl kunde ungdomar tvingas att gifta sig mot sin vilja.

Friarefärden företogs en torsdagskväll. Ynglingen hade då en böneman med sig. Hade man längre väg, åkte man efter häst. Bönemannen var en släkting eller god vän ~~vän~~ som skulle kunna tala bra. Vanligen sade de sig komma för att söka efter en höna eller en kviga. Till detta tillfälle hade flera flickor inbjudits och bönemannen skulle så utpeka den riktiga "hönan" bland dessa. Allt detta skedde i min mors tid. Hon skulle nu varit 94 år gammal. Friaren hade brännvin med sig som alla de närvarande skulle ha av. Först skulle emellertid flickan taga emot flaskan. Gjorde hon inte det, så var frieriet tillbakavisat. Flickorna hade varit gömda i ett annat rum och fördes fram en efter en varvid det frågades: "Är denna den riktiga? Är denna den riktiga?" - Friaren fick inte ofta nej, men hos tyskarna var det föräldrarna som bestämde, där hände det ofta.

Fästmön hade sin kista med gåvor redan tidigt färdigt. Alla brudgummens släktingar fick gåvor: syskonen - vantar och strumpor, hans föräldrar ⁴ var sin särk. Brudgummens mor fick också en mössa med långa band på. Flickorna i byn hjälpte fästmön att sy. Före bröllopet gick fästmön kring i byn och bjöd på friarebrännvin, i utbyte fick hon kläder, handdukar samt strumpor och vantar, men de äldre gummorna lämnade henne ull. Detta har jag själv varit med om. Fästmön gick ensam, då hon delade ut brännvin och tog emot gåvor. Samtidigt inbjöd hon till bröllopet, men det var inte alla som lämnade gåvor som blev bjudna.

Hemgiften och gåvorna som lågo i en brudkista, fördes till brudgummen under bröllopsfestens lopp. Hos förmöget folk varade bröllopet ännu en två tre dagar efter det kistan förts till brudgummen. Kistan kördes av en s.k. kistpojke, som skulle vara en släkting till bruden. Det var också han som körde bruden till kyrkan. När kistan kördes, var den täkt med ~~wn~~ ett randigt täcke.

När bröllopsföljet kom från kyrkan, hade vägen spärrats så att de inte kunde komma förbi. Spärrarna hade uppförts antingen nära bröllopsgården eller också längre borta i andra byar, där man hade bekanta. För att bli släppt igenom spärren, skulle man lämna bröllopsbrännvin. Man hade med sig detta och även öl i tråkaggar som då kunde överlämnas till dem som vaktade spärren.

Bröllopsfärden från kyrkan skedde under stort oväsen och

med kappkörning. Den ynglingen—som också skulle köra kistan, åkte nu med bruden efter den första hästen. Han försökte att komma först till bröllophuset för att kunna gömma bruden, t.ex. på sparrarna i rian. Brudgummens gäster däremot skulle försöka hindra detta. Brudköraren var oftast brudens bror eller någon annan nära släkting. Man valde alltid en bättre häst åt honom för att han skulle hinna först fram och kunna gömma bruden. Brudgummens gäster skulle sedan leta reda på bruden.

Till bröllopet inbjöds släktingar och bekanta. Fram på söndagskvällen brukade även en del oinbjudna komma.

Jag har hört att man i Rapla socken brukade samla in pengar, när huven sattes på bruden. Man hade då en skål på bordet i vilken pengarna lades. Då ropade man: bruden vinner! eller: brudgummen vinner! beroende på vems gäster som lämnade pengar. I kyrkan hade bruden en silkesduk på huvudet. Denna togs sedan bort och hon fick sin huva. På samma gång fick hon sitt förkläde. Den släkting till bruden som skulle sätta på henne huven, gick och försökte gömma sig innan. Brudköraren skulle passa på så att han inte gjorde det. När han sedan skulle sätta på huven, låtsades han inte veta, hur den skulle sitta utan frågade: "Ska den sitta här? Eller där?" Likadant var det med förklädet.

I min hemsocken brukade man inte samla in pengar i en skål utan i brudens förkläde. Då sade man: "Förklädet är söndrigt!"

24
ACC. N:R M. 14349:55.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Här! Och här! Det måste lappas!" Den som satte huvan på bruden, skulle - om jag minns rätt - ^{västa eller} förste ^{sonen} lämna pengar; alla bröllopsgästerna skulle lämna pengar. Bruden skulle å sin sida lämna gåvor till brudgummens släktingar.

I gamla tider tog man med sig mat till bröllopet: vetebröd, skinka och annat. Andra gåvor än pengar förekom inte på bröllopet. Gåvor av annat slag är en senare sedvänja. I städerna hade man efterkalas en vecka efter bröllopet och då lämnade man gåvor.

När det unga paret lade sig på kvällen, bands deras fötter ihop.

Om fästmön inte gick omkring i byn och samlade ull, kände sig byinvånarna förolämpade. Man hade redan i förväg lagt undan det hon skulle ha.

När bröllopföljet kom från kyrkan, var vägen spärrad. På ett ställe, där det fanns gårdesgårdar på bägge sidor om vägen, hade ett träd eller några stänger lags över själva vägen. Det var ynglingar i byn som inte var inbjudna till bröllopet som hade gjort detta. Grenarna satt kvar på trädet, så det var svårt att komma över med hästarna. Över spärren hade de rest en äreport med flaggor. Vakter hade satts ut i något av de närmaste husen för att man skulle veta när bröllopföljet kom. Bröllopsgästerna kunde inte själva öppna spärren utan de fick gå in i huset och kalla på dem som satt upp den. När dessa hade fått brännvin, släpptes bröllopföljet igenom. Det var meningen att hindra brudparets hemresa.

På vägen hem från kyrkan körde man också i kapp, för att se vem som hann först till bröllopgården. Brudparet hade en "brölloppshingst" och det skulle vara en mycket bra häst. Man fördrade denna häst särskilt en lång tid innan bröllopet. Om brudgummen kände någon annan i byn som hade en riktigt bra häst, så blev han inte bjuden på bröllopet. Vid kyrkan före hemfärden brukade ungdomen ibland spänna ifrån de andras hästar för att dessa inte skulle komma i väg so fort som de själva.

På bröllopet skålade man med brudparet, men jag har inte närmare hört något om insamlandet av pengar.

Brudkistan fördes till brudgummens hem före bröllopet. I kis-

tan hade bruden sina sängkläder och gåvor. På en förmögnare gård fick flickan en häst och pengar i hemgift.

En yngling visste inte alltid, var han skulle finna en flicka att gifta sig med. Han kände till flickorna i byn men sökte gärna finna någon som var bättre från annat håll. För att söka efter en lämplig flicka utsåg ynglingen en man som inom sin bekämskrets skulle utvälja någon till honom. Denna förmedlare fick brännvin. Till min far söktes~~se~~ hustru i Malla kommun. Förmedlaren gick och passade vid kyrkgrinden då det var någon större högtid.

Fordringarna var följande: det skulle vara en bondeflicka, hon skulle vara arbetsam och hemgiften skulle vara stor. Allt detta skulle förmedlaren taga reda på. När allt var klart, gick min far en lördagskväll tillsammans med förmedlaren till flickans hem för att köpa en tjur. I köket började de köpslå om tjuren, men flickan kom inte ut till dem. Männen drack brännvin, men ville även se flickan. Min mor skall ha varit skön som ung och hon var från en förmögen gård. Men denna gång kom mannen inte i samtal med flickan, men de stod och passade vid kyrkgrinden även i fortsättningen. Huvudsaken var att först komma överens med flickans föräldrar och först då kunde man företaga en friarefärd. Om föräldrarnas samtycke införskaffats och man i viss mån blivit bekant med flickan, då kunde friarefärden företagas. Tidpunkten för denna fick flickans far veta i förväg. I krumträet

ACC. N:R M. 14349:58.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

fästeå då bjällror och förmedlaren fick följa med, nu som böne-
man. Vid friarens ankomst hade flickan gått och gömt sig i ett
annat rum. När de gick in i huset, sade de att de sökte efter
något djur.

ACC. NR. M. 14349:59.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22 När man skulle resa och fria skulle det vara en böneman med. Denna skulle vara en äldre man och bekant till friaren. De gick in i flickans hem för att fråga efter vägen. Så tog de fram brännvinsflaskan och började att dricka med flickans föräldrar. Flickan var först inte närvarande, men kallades sedan ut från något annat rum. Brudgummen var också blyg, först efter någon tid lämnades han ensam med flickan och de andra drog sig tillbaka.

Bröllopfesten började i brudens hem och fortsatte där större delen av tiden. Vid slutet av bröllopet åkte alla till brudgummens hem - bruden fördes till sitt nya hem.

Det kunde hända att en friare fick nej och då kom flickan inte ut till honom utan man visade honom vägen till en annan gård där det också fanns döttrar. Brännvinet togs då ej heller emot.

Man reste inte på friarefärd till avlägsna byar, allra längst till grannkommunen eller grannsocknen. I hemgift fick flickan en ko och några får. Antalet får berodde på hur många man hade råd att avvara. I brudkistan hade flickan tyg och underkläder. Pengar var det inte tal om. Vanligen kom man överens om hemgiften först senare. Hemgiften fördes till brudgummens hem en vecka efter bröllopet.

Före bröllopet var grannflickorna hos fästmön och hjälpte henne att sy kläder. Fästmön skulle förfärdiga gåvor till brud-

ACC. N:R M. 14349:60.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

221

gummens släkt. På andra bröllopsdagen, då gästerna var berusade och deras hjärtan veka, började man "lappa förklädet". Man lämnade då gåvor i brudens förkläde - pengar och värdeföremål. Detta skedde efter morgonmåltiden. Bruden satt vid bordet och gästerna gick förbi henne. Förklädet var bundet på så sätt att man inte kunde se vad som lämnades i det. Alla gäster skulle lämna gåvor. Mindre än en silverslant kunde man inte ge, även guld lämnades.

När bruden åkte till brudgummens hem, var vägen spärrad på ett par ställen. Man hade lagt trädkvistar över vägen, men oftast kunde man åka över dem. Vid en trång passage hade man satt en vattenho och där stänkte man vatten på bröllopgästerna. Innan bruden åkte iväg från sitt hem, kom några gäster från brudgummens gård ridande för att höra om inte bruden kom. På deras hästar hade man lagt vita lakan. Bruden kördes av brudgummen tillsammans med dennes mor. Vid spärrarna stod inga vakter och något brännvin krävdes inte.

När bruden skulle åka till sitt nya hem, hade hon gått och gömt sig. Brudgummens gäster skulle då leta reda på henne.

Bröllopsfesterna kunde vara ända upp till en vecka. Man bedömde gårdens förmögenhet av hur länge bröllopet varade. Det kom både bjudna och oinbjudna gäster - dessa senare fick också mat. Bönemannen hade hedersplatsen bredvid brudens och brudgummens föräldrar vid bröllopsbordet. Förning tog man inte med sig.

22
ACC. N:R M. 14349:6/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fästmögång förekom inte. På vägen från kyrkan var det kappkörning - de som hade bra hästar, tävlade om att komma först. ~~minn~~

Vid friarefärden skulle friaren ha en hingst.

Huvan sattes på bruden då man började lappa förklädet. En huva var en hög mössa och det var brudens väninnor som satte den på henne.

En vecka efter bröllopet, när brudens hemgift hämtades, var de närmaste släktingarna inbjudna. Bönemannen ~~skulle~~ skall, då också vara med och han skulle kontrollera att hela hemgiften kommit. Några av dessa gäster lämnade gåvor: sängtäcken, mattor eller något annat.

ACC. N:R M. 14349:62.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23-
Före frieriet förekom inga förmedlare. Frieriet ägde rum en fredagskväll. Friaren hade med sig en böneman samt en kvinnlig släkting till flickan han skulle fria till. På lördagen gick man sedan till prästen för att taga ut lysning. När man kom till flickans hus, gick man in och låtsades att man ville köpa någonting, t.ex. en kviga. Till slut började man istället att underhandla om flickan, som var blyg och hade tagit sig åt sidan. Friaren hade med sig gåvor, t.ex. ett klänningstyg till flickans mor. Det förekom också att friaren redan förut i hemlighet hade lämnat pengar till flickan. En yngling hade t.ex. lämnat 200 rubel till sin flickan. Ynglingen hade brännvin med sig men flickan hade också på sin sida gjort förberedelser för festen - hon hade bryggt öl.

Det var mycket sällan en friare fick nej, jag känner bara till ett fall och det var på Ingliste herrgård. Dit hade friaren kommit långt fram på en lördagsförmiddag, men flickan hade då lovat bort sig till en annan och gått med honom till prästen.

Till prästen åkte man med två slädar. Det unga paret satt i den ena och bönemannen och sidokvinnan i den andra. Om vägen var lång, åkte man släde även till frieriet och då stod en öltunna och en brännvinstunna också i släden.

ACC. N:R M. 14349:63.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Hemgiften kom man inte särskilt överens om, vanligen fick flickan en ko, 2-3 får och en gris. Hemgiften fördes till det nya hemmet när bröllopsfesten var över. Brudens kista fördes dit under själva bröllopsfesten, i kistan låg gåvorna. Varje gäst fick ett par strumpor och ett par vantar och på ett bröllop kunde vara upptill 60 gifta par och dessutom många ungdomar. På ett ställe, där jag var på bröllop, höll vi på i 7 dagar. Bruden skulle ha så mycket gåvor att det räckte till alla. De delades ut i brudgummens hem på eftermiddagen den andra bröllopsdagen. Då alla gästerna gick in för att dansa, så tog en ung man som var släkting till bruden, alla gåvorna i ett stort lakan och lade dem framför bruden som tillsammans med brudgummen satt vid bordet. Så började bruden dela ut gåvorna, men då hon ropade upp namnen, så försökte mottagarna gömma sig. De gömde sig under sängarna eller sprang ut på gården. De som fått sina gåvor, dansade sedan med dessa hopbuntade på axeln. Närmare släktingar fick bättre och större gåvor, i synnerhet brudgummens far, mor och syskon.

Efter gåvoutdelningen vidtog skåldrickandet. Man hade en låda på bordet och i denna stod en tallrik. Lådan var täckt med en duk. Pengarna skulle kastas på tallriken. Pengarna, särskilt om det var 1-rubels silvermynt, skulle kastas så

ACC. N:R M. 14349:64

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

hårt att tallriken gick sönder. Ju fler tallrikare som slogs sönder, desto lyckligare skulle det unga paret bli.

Men som skulle lämna pengar, fick sött brännvin och man sade: "Drick och betala!" Pengarna liksom pressades ut, därför sade man: "Drick och betala!" Brudgummens släktingar skulle lämna pengar först och de avlägsnaste släktingarna lämnade mot slutet.

Bröllopsfesten började på söndagsmorgonen i brudens hem och samtidigt samlades brudgummens släktingar i hans hem. Till

kyrkan kom man från två håll. Vid kyrkan möttes alla bröllopsgästerna. Vid sidan om bruden satt samma sidokvinna som då man kört till kyrkan vid förlovningen (suttit bredvid henne) då.

På kvällen den dagen man kommit från kyrkan, stängde bruden sig inne i visthuset tillsammans med några släktingar. Dit kom då brudgummens släktingar och började sjunga. De låtsade att de inte tyckte om bruden, de hittade fel i hennes utseende och sade t.ex. att hennes näsa var som ett kyrktorn och hennes tänder som stolpar.

När bröllopföljet gick från brudens gård till brudgummens, sändes "ledsagare" (ordagr. övers.) i förväg. Dessa var släktingar till bruden och skulle bege sig åstad $\frac{1}{2}$ - 1 timme före de andra. De hade brudens kista med gåvor med sig. Kistan var

täckt med ett rött täcke och hästarna hade bjällror. "Ledsagarna" kom med flera hästar, men den första var kisthästen. Vid kistan satt bönemannen. Mellan två grindstolpar tvärsöver vägen hade byborna dragit järnkedjor, för att hindra genomfart. De hade vakter i närheten och till dem skulle det lämnas brännvin för att kistan skulle släppas igenom. När bruden fördes till brudgummens hem, var vägen spärrad på samma sätt. Man sjöng en sång vid detta tillfälle, men den minns jag inte.

När man kom fram till brudgummens hem, sjöngs en sång:

Jag har inte kommit för att äta,
~~för att äta~~ eller för att få någonting.

Jag följde bara med min syster,
jag kommer för att se hennes gård
och för att se om hon fördes till en sädesavbalkning
och om hon har äppelträd i trädgården
och krusbärsbuskar bakom huset.

Det var gamla gummor som sjöng mycket på bröllopet, det var växelsång. Det var å ena sidan brudgummens släktingar som stod och väntade på bruden och å andra sidan brudens släktingar som kom med henne.

När bröllopsföljet åkte från kyrkan ~~mvsmfsmwhsmwsmwöjlmghwm~~
kördes bruden så fort som möjligt i förväg av en brudförare

som skulle gömma henne i visthuset. När de övriga anlände, försökte de att komma in i visthuset och sjöng då om brudens fel.

Bröllopsfesten höll ~~på~~ en dag hos bruden och därefter 2-3 dagar hos brudgummen. Men det förekom också bröllopsfester som varade i 6 dagar - det berodde på gårdens förmögenhet.

Bruden fördes till brudgummen av bönemannen. Till kyrkan gick brudgummen för sig och bruden fördes dit av sina släktingar. Seden att gömma bruden i visthuset höll på att försvinna på min tid, det betraktades som en gammal sed.

På bröllopsfesten skulle brudgummens mor sätta huvan på bruden. Förut hade hon haft en rosenkrans. Det var den andra dagen av bröllopet, i brudgummens hem, som bruden fick sin huva och sitt förkläde. Man "lappade" då förklädet. Bruden hade ett brukigt förkläde och på de olika mönstren lade man slantar. Man sade att förklädet var söndrigt och behövde lappas. Hennes rosenkrans var av stearin och i senare tid av myrten. Då kran- sen tagits av bruden, satte man den på en av flickorna och brud- gummens hatt sattes då också på en av ynglingarna. Flickorna höll varandra i handen och dansade i ring under tiden. Man sjö ng "Vi flätar brudens krans".

Man hade förning med sig till bröllopet - bröd, en skinka, kött och smör i en bytta. Men i min tid var denna sed redan

23

bortlagd. Före bröllopet gick fästmän kring i byn och bjöd på sött brännvin. Hon var ensam och besökte sina bekanta, men det kunde hända att somliga gick från gård till gård och från by till by. Hon fick ull och garn. Grannarna skulle hjälpa fästmän att sticka.

En vecka efter bröllopfesten var det kalas för de närmaste släktingarna. Det var för det mesta hos brudens föräldrar eller rättare sagt på det ställe, som de unga lämnat; för det kunde ju hända, att brudgummen flyttat till brudens gård. Några gåvor lämnades inte vid detta tillfälle.

Gåvor lämnades vid två tillfällen: vid förlovningen, då brudgummens föräldrar och hans syskon skulle ha var sin bunt gåvor - och vid bröllopfesten, då brudgummens släktingar skulle ha gåvor.

Föräldrarna ville gärna ha en förmögen svärson eller svärdotter. Det kunde hända att de förbjöd sina barn att gifta sig, särskilt om någon flickas fästman var fattig eller fyllerist eller om han var en tredagarsarbetare (en som fick arbeta tre dagar i veckan åt godsägaren mot att han arrenderade jord av denna). Det var sällan att en helt främmande friare kom. Det kunde i så fall vara till någon änka. Han hade då kommit endast efter ryktet och de hade inte sett varandra innan.

24 Under bröllopsfesten hade man en skål på bordet, i vilken man samlade in pengar. Givarna fick brännvin i gengäld. I min tid gick insamlandet till på ^{delar} så sätt, förut hade man "lappat förkläde", men det har jag inte sett. Samtidigt som man satte huvan på bruden, fick hon sitt förkläde. Då började bröllopsgästerna kasta pengar i hennes förkläde.

Någon av de närmare vännerna skulle sätta huvan på bruden. Men först skulle man spela bort brudens krans. Man band för brudens ögon, då det spelades och sjöngs "Brudens krans". I ringen var då endast flickor. Med förbundna ögon skulle bruden så sätta kransen på någon flickas huvud. Likadant gjorde brudgummen med sin hatt. Man sade att de som fick kransen och hatten, skulle bli nästa brud och brudgum.

Fästmön gick omkring i byn och inbjöd släktingar och bekanta till bröllopet. Hon lämnade frieribrännvin och fick istället gåvor - ull eller tyg och även handdukar. En gång kom en estnisk familj från Ryssland. Deras flicka - hon var ett fattigt hembiträde - gick omkring till varje dörr i byn. Jag såg själv, hur hon gick ensam och samlade in gåvor.

Bruden lämnade gåvor till brudgummens föräldrar och hans syskon

ACC. N:R M. 14349:69.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

Vid frieriet hade friaren en böneman med sig. Särskilt om det var i en främmande trakt, skulle bönemannen vara med.

Bröllopsfesten började i brudens hem; nästa dags (måndags) middag gick bröllopgästerna över till brudgummens hem och festen fortsatte där. Men det kunde även förekomma att bröllopet hölls bara på ett ställe. På så sätt blev det mindre besvär och fattigare folk hade vanligen sina bröllop på ett ställe.

På hemvägen från kyrkan förekom det ingen kappkörning. Inga spärrar upfördes på vägarna. Att bruden bortrövades eller att hon gömde sig, har ej heller förekommit.

I staden var det ett efterkalas en vecka efter bröllopet. Då fick bruden gåvor från gästerna - hushållsredskap eller annat.

Ingen förning medtogs till bröllopet.

25
ACC. N:R M. 14349:70.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Före frieriet användes inga förmedlare, men på friarefärden hade friaren en böneman med sig. Min far släpptes inte in i flickans hem, då han var på friarefärd, dörren hölls stängd.

Vid skåldrickandet insamlades pengar på bröllopfesten. Man lade brudgummens mössa på bordet och i den lade varje bröllopsgäst sitt bidrag.

På bröllopfesten delade bruden ut gåvor till gästerna. Hon hade en kista som hon samlade gåvorna i redan tidigt före bröllopet. Då jag var ung och gick i skolan, fick jag se en sådan brudkista. Där fanns åtminstone 20 par strumpor i den.

Då jag var på konfirmation i Pärnu-Jaagupi, var där en fästmö som gick omkring i trakten med en flaska vin. Hon besökte alla sina bekanta och bjöd på vin. På några ställen lämnades gåvor till henne - handdukar och lakan.

Då man sjungit ~~hmvh~~ av bruden kransen på bröllopet, sattes huven på henne. Medan man sjöng, sattes hennes krans på någon annan flicka och brudgummens hatt sattes på hans bror. De skulle snart ha bröllop. På detta bröllop som jag var med om, sattes huven på bruden av köpmannens fru, hon var en närmare bekant till bruden.

När bröllopföljet körde hem från kyrkan, var det kappkörning. Männen hade fått brännvin och de ville köra förbi varandra.

25
ACC. N:R M. 14349:7/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vid en sådan kappkörning kördes en av mina släktingar - min tants dotter - i diket.

Bröllopfesten hölls på två ställen - först i brudens hem, där man höll på ett par dagar, sedan gick gästerna över till brudgummen, där man festade ytterligare en kväll.

Har inte hört att man spärrat vägarna, att man inbjudit till kalas en vecka efter bröllopet, att man haft förning med sig eller att man talat om hemgift.

26

ACC. NR M. 14349:72.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Före bröllopet skulle fästmän sy kläder åt sig. Hon hade hjälp av grannflickorna, men hade arbetskalas. Fästmän fick många klänningar och underkläder. Om det kom gäster, skulle hon visa dem dessa. Dessutom skulle bruden dela ut bröllopgåvor - hon gav strumpor och vantar till bröllopgästerna. Om jag minns rätt, var det släktingarna som skulle ha gåvor. Sina kläder och gåvor hade fästmän i en vit kista med glödritningar på. En av dem som skulle ha en present på bröllopet, var med säkerhet brudgummens mor - hon fick ett klänningstyg.

Då bröllopsföljet kom från kyrkan, var vägarna spärrade på flera ställen. Man hade en trästång över vägen som i bägge ändar hölls av ynglingar. De hade valt trånga passager, så att man inte kunde åka förbi. För att släppa igenom bröllopsföljet, krävde de brännvin och därför skulle man ha en flaska till reds i slädet.

Jag åkte med min marskalk före brudparet och vi hade till uppgift att om vägarna var spärrade, ge lösen för att brudparet skulle släppas igenom.

Bröllopsfesten började i brudens hem och fortsatte sedan i brudgummens. Brudens släktingar samlades i hennes hem redan på lördagskvällen. På samma sätt samlades brudgummens släktingar i hans hem.

26

Bröllopsfesten kunde vara en hel vecka. Det förekom mycket sång på bröllopet. Man sjöng på den populära melodin till "Var har du varit, min get?" Brudens gäster sjöng orden: "Vad gör ni, vad gör ni, granngårdens folk?"

På andra ställen har man visst tagit med sig mat till bröllopet men efter vad jag minns har detta inte förekommit hos oss. Före bröllopet gick fästmän omkring i byn och bjöd på frieribrännvin. Detta gällde samtidigt som inbjudan till bröllopet. De hon lämnade brännvin till skulle ge henne något i utbyte - handskar, strumpor eller vantar.

På första bröllopsdagen, efter hemkomsten från kyrkan och efter måltiden, spelade man av kransen på bruden och huvan sattes på. Om jag minns rätt, var det brudgummens syster som skulle sätta på huvan. Samtidigt band man förklädet på bruden. Förklädet var brukigt och det skulle lappas. Varje bröllopgäst kastade dit pengar och fick brännvin i stället.

Då brudens krans spelades av, skulle den sättas på den flickans huvud som man trodde skulle bli nästa brud.

På hemvägen från kyrkan hade man kappkörning. Alla ville visa hur bra häst de hade och bli först.

En vecka efter bröllopet samlades de närmaste släktingarna i det ~~nya~~ unga parets hem och hade då gåvor med sig. Det

ACC. Nr. M. 14349:74.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

kunde vara vaser, bordslampor eller olika hushållsföremål.
Någon särskild benämning på denna sammankomst minns jag inte.

ACC. N:R M. 14349:75.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27
Före frieriet användes inga särskilda förmedlare - ynglingens mor kunde dock någon gång skaffa närmare upplysningar om flickan. När en yngling skulle gå och fria, hade han 2-3 medhjälpare med sig. En av dem skulle vara en närmare släkting eller en god vän och han var böneman. Denna skulle kunna tala bra och skoja med folk. Dessutom var det ynglingens bror och någon annan som skulle vara med. Friarens far skulle däremot inte vara med. De åkte efter 2-3 hästar och hade öl och brännvin med sig. I flickans hem blev det så en trevlig fest.

Flickan skickade gåvor till ynglingens föräldrar: hans far fick ett par strumpor och ett par vantar, detsamma fick hans mor men dessutom fick hon ett förkläde. Bönemannen skulle förmedla samtalet mellan flickan och ~~huvudmannan~~ friaren. Om någon förmögnare friare ville lämna en ring till sin fästmo, kunde han antingen ha denna med sig eller också ha lämnat den redan innan. I flickans hem lagades mat till gästerna. *blott av mat*

Friarens sällskap kom in och låtsade att de hade tappat något djur. Flickan hade gömt sig och man skulle leta reda på henne. Jag såg detta när min syster gifte sig, själv var jag barn då. Det var bönemannen som främst skulle leta efter flickan. Brännvin och öl fick alla de närvarande. Till frieriet hade flickans syster och svåger infunnit sig. Bönemannen fick ett

27

par strumpor och vantar och även till friarens föräldrar skickades gåvor.

Om flickans föräldrar inte tyckte om friaren, det kunde hända att dety^{var} var en helt främmande, så skickades han tillbaka.

I äldre tider^{var} fick flickorna möbler, kor, får och pengar i hemgift. Nära Pärnu fick en flicka som jag kände, en stor hemgift, både möbler och annat.

Flickan hade inga medhjälpare vid syarbetet innan giftermålet. På Kihnu ö hade man däremot en sådan sed. Där samlades grannflickorna hos fästmön för att hjälpa henne. Men i Pärnu län har jag inte hört talas om det.

Fästmön hade en kista i vilken hon förvarade sina kläder och bröllopgåvor. Under bröllopet fördes kistan till brudgummen och gåvorna delades ut. Bröllopsfesten hölls på två håll, först hos bruden och sedan hos brudgummen. Gästerna samlades på söndagsmorgonen hos resp. bruden och brudgummen. Före färden till kyrkan kom brudgummens gäster hem till bruden för att taga henne med sig. Till kyrkan for man tillsammans, men från kyrkan gick gästerna åter var till sitt brölloppshus.

På måndagen gick brudgummens gäster åter till brudens hem. I spetsen kom förridare svepta i vita lakan och med flaggor i händerna. Deras hästar var prydda och hade kransar på huvudet.

ACC. N:R M. 14349:77.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Förridarna var 2-3 stycken och efter dessa åkte de övriga av brudgummens gäster. Jag såg sådant då jag var barn. När bröllopföljet kom från kyrkan, var vägen spärrad. Man hade dragit snören eller något annat över vägen. På skogsvägar kunde man fälla tallar över vägen. Det var främmande och inte bröllopsfolket själva som spärrade vägarna. De ville ha brännvin. När de fått en flaska brännvin, kunde man åka vidare. Någon gång var vägen spärrad på 3-4 ställen. När bröllopsfolket var berusade, brukade de inte lämna brännvin till vakterna. Om en sådan spärr var uppförd vid något hus, kunde man ha ställt ut ett bord vid detta. Spelmannen satt där vid bordet och spelade.

Vägen var spärrad även på måndagen då brudgummens folk kom för att hämta bruden. Kistan fördes till brudgummen tillsammans med bröllopföljet och det var hos brudgummen som gåvorna delades ut. Alla brudgummens gäster fick gåvor. Var flickan förmögen, lämnade hon gåvor även till sina egna gäster, men det var mera sällan. Gåvorna bestod av strumpor, vantar, ~~och~~ band och strumpeband. Brudgummens far fick strumpor, vantar och en särk. Hans mor - strumpor, vantar, huvudduk och klänningstyg.

Man höll på länge med att förfärdiga bröllopsgåvorna. Redan när en flicka föddes, började hennes mor så smått med att tillverka bröllopsgåvor. En del kläder lät man sy, men flickan

17 själv skulle också vara flitig med nålen.

På vägen hem från kyrkan var det kappkörning och då kunde det hända att man körde omkull.

Förutom de inbjudna gästerna kom det även oinbjudna till bröllopet. Det var mest ungdomar som hade maskerat sig. Kl. 12 på söndagsnatten tog man kransen av bruden och huven sattes på henne. Kransen sattes på brudens syster eller någon annan släkting till henne. Vem som satte på huven, det vet jag inte. Brudgummens mössa sattes på en annan yngling. Allt detta hände under dansleken.

Pengar samlades in på måndagen då alla gästerna var samlade hos brudgummen. Brudparet satt vid bordet och på detta stod en tallrik i vilken pengarna skulle läggas. På andra ställen samlade man även in pengar i förklädet och dessa pengar kallades förklädespengar. Brudens föräldrar var de första som lämnade, sedan ^{de föräldrar} brudgummens föräldrar och andra närmare släktingar. Därefter var det de avlägsnare släktingarnas och de andra bröllopgästernas tur. Brudens föräldrar brukade lämna 100 rubel.

Man tog mat med sig i säckar till bröllopsfesten - 2-3 limpor vetebröd, en bytta smör, 1 skinka och brännvinsflaskor. Öl bryggdes i bröllophuset.

27

ACC. N:R M. 14349:78

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om fästmögång har jag inte hört någonting.

Den som satte huvan på bruden var antägligen sidokvinnan.
I kyrkan skulle denna hjälpa bruden och hon skulle även hjälpa
att klä henne. Det var en nära släkting - oftast brudens syster.

~~En vecka efter bröllopet var det ett mindre kalas. Då var~~
det inte många inbjudna.

28

Vid frieriet skulle man först leta reda på flickan som hade gömt sig. Man sade att man letade efter en höna eller dylikt och först efter långvarigt sökande fann man flickan. Hon hade gömt sig i en säng eller i ett skåp. Det var mycket folk på ett sådant kalas. Friaren hade sina bekanta med sig. Dessa följde med honom åkande i häst och vagn. Hästen hade bjällror om halsen. Gästerna hade brännvin med sig och det var bönemannen som hade hand om brännvinsflaskan. Bönemannen var en släkting till friaren och skulle kunna tala bra.

Före frieriet förekom inga förmedlare. Min egen fästman bodde nära vår gård. Det förekom inga gåvor vid frieriet. Bröllopsfesten varade 3-4 dagar hos bruden och sedan 3-4 dagar hos brudgummen. Man åkte till några värdshus och dansade.

På bröllopsfesten utdelades gåvor. Detta tog ibland en hel dag - då bruden t.ex. skulle dela ut 50 särkar och ett stort antal band. Alla bröllopsgäster fick gåvor.

På bröllopet ^{under} samlades pengar in. Var och en lämnade så mycket han kunde. Pengarna lades på ett bord. Med bröllopsgåvor var det mycket arbete och det var också ^{för de} dyrt, på pengarna skulle man kunnat köpa sig mycket.

Då man hade lysningen på en söndag, så delades gåvorna ut på måndagen.

28
ACC. N:R M. 14349:8/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då bröllopsfolket kom från kyrkan, var det ett bål tänt på vägen och brudköraren skulle köra genom elden. De av bröllopsfolket, som hade hästar, kunde åka igenom elden. Vakterna som stod vid elden, fick en flaska brännvin. Det var bröllopsfolk, som inte hade varit med i kyrkan, som hade gjort upp elden eller också helt främmande. Elden gjordes inte upp nära bröllophuset utan längre bort; nära bröllophuset var en äreport.

Brudköraren skulle vara en närmare släkting till bruden - hade hon en bror, så var det hon som körde henne. Om man inte passade väl på bruden, kunde det hända att hon rövades bort. Vintertid i mörkret kunde det lätt hända, att hon blev bortförd. Man skulle ha bra hästar för att kunna köra efter henne.

Förutom inbjudna gäster kom även en del oinbjudna. Dessa stod och väsnades utanför fönstren och släppte man inte in dem, kunde de föra bort får från stallet eller ta matvaror.

Vid tillverkning^{av} av bröllopgåvorna hade flickan hjälp. Ungdomar som kunde sy, kom tillsammans och hjälpte henne. Det var mycket arbete, man kunde t.ex. behöva flera hundra par strumpor. Det behövdes mycket garn - det skulle göras av ullgarn - och vara fint färgade.

Sina gåvor och kläder hade bruden i en kista eller i ett skåp. Utdelandet skedde i brudens hem. Hemgiften fördes till

ACC. N:R M. 14349:82.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

brudgummen under bröllopsfesten. Hemgiften kördes före och bröllopsföljet gick efter. När man burit in allting, gick gästerna in. Bröllopsfesten var för det mesta på två håll. Man hade mat och öl med sig, man tog t.ex. bröd, kött och smör.

Då fästmön skulle bjuda till bröllopet, hade hon en brännvinsflaska med sig - samtidigt tog hon emot gåvor - handdukar och annat. Hon behövde flera flaskor brännvin, när hon skulle inbjuda gästerna.

30
ACC. N:R M. 14349:83.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man samlade in pengar på bröllopet då bröllopståget stannade på vägen. Man gick då från släde till släde och och samlade in pengar. Var och en fick lämna ett par kronor. Detta skedde dagen efter vigseln då man gjorde en rundtur med hästar i den närmaste omgivningen. Man stannade då någonstans på vägen för att samla in pengarna. Pengarna var avsedda som ett bidrag till det unga paret själv inte för att täcka bröllopskostnaderna.

På min tid förekom ingen fästmögang.

Man spärrade vägen för bröllopståget för att få brännvin.

När bröllopståget kom från kyrkan hade man satt upp spärrar på flera ställen, någon gång kunde det vara upp till 10 st. Då man inte ville att folk skulle ha något att säga efteråt, skulle man i bröllopståget även föra med en låda brännvinsflaskor. Alla som satt upp spärrar, fick brännvin. Om någon av dessa blev utan brännvin så slog de med käppar på bräder och väsnades.

Innan de unga som skulle paras ihop kände varandra, drack man "efterhörnings" brännvin (dvs. de gamla gummor som hjälpt till att skaffa upplysningar om de unga fick brännvin).

På friarefärden hade friaren en böneman med sig, det skulle vara en man som kunde tala bra och sådan behövdes särskilt om friaren själv inte var så talför. Man gick in i flickans

30
ACC. N:R M. 14349:84.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hem under någon skämtsam förevändning och först senare lät man
förstå vad det gällde. Någon gång kunde friaren få ett nekande
svar på sitt frieri.

31
ACC. N:R M. 14349:85

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De unga måste känna varandra innan giftermålet. Om en yngling gifte sig med en lytt flicka sjöng man: "Ta din hustru från granngården, så vet du hurudana armar och fötter hon har". De vanligaste ställen som de unga kunde lära känna varandra på var kyrkan och så på arbetskalasen. Det var mera sällan det kom en långväga friare till en flicka.

En gammal statarehustru berättade att det förr i tiden var mycket svårt att flytta ut från ett gods. Godsägaren gav inte sitt samtycke. - Om de unga någon gång tvingades att gifta sig mot sin vilja så var det mest av ekonomiska skäl.

Bönemannen förmedlade frieriet. Hans skulle föra friarens talan då man gick in i flickans hem. De sade sig vilja köpa en kviga. De hade den bästa hästen när de körde till flickans hus. Inkomna tog de fram brännvinsflaskan. Tiden och allting var bestämt i förväg, det var bara en sed. Fästmän lämnade gåvor vid frieriet. Fästmannens föräldrar fick vanter och handdukar, bönemannen fick ett par vita ullgarnsvantar. När friaren kom in var flickan i ett annat rum.

Någon gång gick man redan nästa dag till fästmöskolan, dvs. till prästen.

Någon överenskommelse om hemgift fanns inte. Hemgiften fördes till brudgummens hem på den andra bröllopsdagen. Bru- den hade sin kista med sig och man sade då: kistfolket kommer.

I kistan hade bruden sina kläder, tyg och bröllopgåvor. När brudgummen kom för att hämta bruden låtsades man utföra allehanda arbeten vid grinden: några kvinⁿor hade t.ex. tagit ut spinnrockar och spann, andra tvättade, andra bråkade lin, andra garvade skinn osv.

Till kyrkan körde bruden och brudgummen var för sig och likadant hade bröllopgästerna samlats var för sig hos resp. brud och brudgum. Vid hemfärden från kyrkan var vägen spärrad med ett snöre och där skulle brudgummen visa sitt "pass".

Dvs. han skulle lämna brännvin för att bröllopföljet skulle släppas igenom. Hindret sattes upp av bröllopgäster som inte var med i kyrkan. Främmande folk kunde sätta upp äreportar vid vägerna men inte spärrar. Det var särskilt äldre folk som inte var med i kyrkan som hade satt upp spärrarna. Alla fick sedan brännvin. En vecka efter bröllopet var det ett efterkalas. Då åt man upp all mat som hade blivit kvar. Detta skedde i brudens föräldrarhem.

Till bröllopet inbjöds släktingar, grannar och vänner. Det förekom mycket sång på bröllopet. Båda släkterna hade sina särskilda "sångkvinnor", som prisade den av brudparet som hörde till den egna slakten och tadlade den andra parten. Jag kom t.ex. ihåg en sång som brudens sångkvinnor sjöng:

31

ACC. N:R M. 14349:87.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kom ut mor

se, om du tycker om någon.

Är han tillräckligt stark för att bära en vattentunna
och en vattenspann?

Nej, han är inte tillräckligt stark för att bära en vattentunna
ej heller för en vattenspann.

Växelsången förekom i brudgummens hem då bröllopföljet
kommit dit. Efter det man sjungit så en längre tid, fördes
sångkvinnorna till bastun och då de ~~förmidd~~ risats tillräckligt
där var de helt ense.

Bönemannen hade som uppgift att köra brudgummen till kyr-
kan. På lördagen före bröllopet skickades mat till bröllops-
huset - 6-7 pund smör, kalvkött, 16 kg mjöl, en gris eller
annat. Allt detta kallades bröllopssäck.

bruder På bröllopet *fördes* samlade man in pengar. En skål stod på bor-
det och när man drack brännvin, lade man pengar i skålen. Som
gåvor kunde man lova djur - t.ex. en kalv eller ko, eller en
gris o.s.v.

Vid hemfärden från kyrkan var det kappkörning. Brudgummen
deltog inte i denna utan endast bröllopgästerna. Hästen hade
sagt: Slopa bröllopfärden och koljorden så kan jag leva
ännu en tid! Bröllopgästerna kivades om/ vem som hade den
bästa hästen och så körde de ikapp.

31
ACC. N:R M. 14349:88.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gifta kvinnors huvudbonad var huvan och denna fick den nygifta på bröllopskvällen. Dessförinnan sjöng man av henne kransen. Kransen fick en av hennes väninnor och huvan sattes på henne själv. Om kyrkostäten var med på bröllopet så hölls denna ceremoni som ^{en}kyrklig sådan. När ungmor hade huvan på sig, blev hon upptagen i de gifta kvinnornas krets. Huvan sattes på henne av hennes mor eller av någon annan närmare släkting. Den som hon därefter dansade med fick ett par vanter. Vanligen var det brudgummen men om denne inte hörde till dem som dansade, kunde det bli någon annan som fick dem. Sångkvinnorna fick breda band. När det unga paret lade sig på kvällen, förekom inga särskilda ceremonier.

Före frieriet hade brudgummens föräldrar gått till flickans föräldrar och hört sig närmare för. Om flickan ansågs lämplig för sonen, sade föräldrarna till honom att gå och hämta den flickan. Någon gång kunde gamla gummor vara förmedlare och råda vilken flicka han skulle välja. Om brudgummens föräldrar var förmögna, skulle deras son ha någon förmögen bondeflicka. Ynglingen själv hade inte mycket att säga till om.

Vid frieriet hade ynglingen vanligen sin far med sig, men ibland utsåg han en bekant gift man till följeslagare på sin färd till flickans hem. Friaren gick själv inte in i huset utan fadern el. hans böneman gick först in. De angav en särskild anledning för sitt besök. När t.ex. min syster gifte sig med en skogvaktare, då sade hans böneman till flickans föräldrar, att ett träd hade blivit stulet i skogen Vanligen låtsades man dock söka efter en fågel. När min man friade till mig för 5-6 år sedan, hade han en folkskol-lärare med sig och denna frågade om de kunde få natthärbärge hos oss. I regel visste man på förhand när friaren skulle komma. Då förberedde man sig och det var en lika stor festlighet som bröllopet. Bönemannen sökte i våra trakter vanligen efter en fågel. Han sade sig vara på jakt och att fågeln hade råkat komma in just där.

Om frieriet godtogs kallades flickan fram från sitt gömställe och man frågade om detta var fågeln han sökte. Då sade bönemannen,

ACC. N:R M. 14349:90.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att han inte så noga kände till fågeln, men att han hade en man därute som gjorde det. Friaren kallades så in och brännvinsflaskan öppnades. I äldre tid åkte man på vintrarna släde och hade bjällror på hästen. På byvägen hade man stoppat något i bjällrorna så att de inte skulle höras men i närheten av flickans hem lät man dem klinga fritt. Någon gång kunde det hända, att ett frieri inte mottogs eller att en friare som lovat komma, aldrig infann sig. Någon friare kom fästt han innan fått nekande svar av flickan och då blev han inte mottagen. Brännvinsflaskan öppnades efter flickans tillåtelse och i och med detta var frieriet väl mottaget.

Vid frieriet fick flickan gåvor, t.ex. ett klänningstyg, och friaren fick ett par vantar eller strumpor. När bruden under bröllopsfesten för första gången gick till brudgummens hem, skulle hon lämna gåvor. Då fick brudgummens föräldrar vars ett par vantar och strumpor och även brudgummens syskon, om de ei var allt för talrika. Flickan stickade själv sina gåvor. Några medhjälpare hade hon inte. Gåvorna tillverkades i hemlighet och utdelades på bröllopsfesten av henne själv. För sina gåvor hade hon en särskild kista och denna fördes till brudgummen en vecka före bröllopet.

Vid gåvoutdelningen satt bruden och brudgummen vid ett bord. Först fick brudgummens föräldrar sina gåvor och sedan fick de övriga familjemedlemmarna så långt förrådet räckte. Vantarna var

ACC. N:R

M.

14349:91.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dekorerade med s.k. måhnska tallar. Gåvor till bruden samlades in i brudkistan. Man lämnade pengar, men även annat, om man hellre ville det. På senare tid lämnades gåvorna i hemlighet, men förut skedde det helt öppet. Min farfar har berättat om detta.

Penninginsamlandet försiggick på den andra bröllopsdagen. Det var då ordnat som en domstol. Två domare satt vid bordet och bruden samt brudgummen hämtades fram till dem. Jag var 12 år gammal, då jag såg ett sådant bröllop. Domarna frågade, hur deras bröllopsnatt förlöpit. Deras vittnesmål åhördes och advokater framträdde. Vanligen dömdes brudgummen och hans släkt fick betala böterna. De lade sina pengar på bordet och sade: Bruden vinner! Så fick även andra bröllopgäster lämna ~~weddåpen~~ penninggåvor. När pengar lämnades av brudgummens släktingar, så sade man: Brudgummen vinne! men då brudens släktingar lämnade pengar, sade de: Bruden vinner! Man ville att brudens släktingar skulle lämna pengar sist för att bruden skulle ha vunnit. Pengarna lämnades på bordet i två högar - den ena för brudgummens släkt, den andra för brudens. Till slut räknades de ihop var för sig. Brudgummens pengar ansågs vara rättegångskostnader och för dem skulle han köpa brännvin. Brudens pengar skänktes till kyrkan. Detta var ungefär för 15 år sedan, men tidigare ha nog brudens pengar använts för något

33:3

ACC. N:R M. 14349:92

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

annat ändamål. En vecka efter bröllopfesten drack man "bröllopets skål" och då användes det brännvin som köpts för brudgummens pengar.

Byns ungdomar, som inte var inbjudna, reste hinder på den väg som bröllopföljet kom på från kyrkan. Hindret bestod i att en stång lades över vägen där den var som smalast. Brudgummen skulle lämna brännvin för att bröllopföljet skulle slippa fram. Ännu ett hinder var uppsatt hemma vid grinden. Först i bröllopföljet kom spejarna och deras uppgift var att se efter om vägarna var öppna, om inte, skulle de försöka hitta en annan väg.

Ifall bröllopfesten firades i bägge hemmen, så samlades brudens gäster hos bruden och brudgummens hos brudgummen. Första gången de alla kom tillsammans var i brudgummens hem och då mottogs de med en sång som började: Varför kommer ni till oss...

Hos oss brukade man inte taga med föring, men det hände nog i grannsocknen Mustjala. Före bröllopet gick flickan omkring och samlade in ull. Hon hade då med sig brännvin och då sade man att "bruden byter ull". På samma sätt bytte man halm el. potatis på hästen om man inte själv hade.

Huvan sattes på bruden innan hon gick till kyrkan.

I grannsocknen hade man för sed att flickorna skulle bära ön brudgummen och pojkarna bruden.

På bröllopfesten var det sed att viga ett falskt brudpar.

33:4

ACC. N:R M. 14349:93.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En äldre man klädde ut sig till brud och en kvinna till brudgum. De vigdes sedan av någon skämtare. Ett par timmar därefter hade de barndop - barnet var en trasdocka.

33:5

När bröllopsföljet kom från kyrkan, så samlades de gäster som inte varit med i kyrkan vid grinden. Där låtsades man utföra olika sysslor. Detta gjorde man även på vintern. Någon hackade t.ex. ved och äldre kvinnor satt och spann vid sina spinnrockar ute i snön. Grinden var fastbunden och innan kyrkfolket släpptes in, skulle alla ha brännvin.

På Dagö förekom även att man "lappade förklädet". Man påstod att det fanns hål i förklädet och dessa skulle lappas med pengar.

Till bröllopfesten infann sig även en del oinbjudna och dessa stod utanför fönstren. De kallades för "hundfötter".